

Geografiske og geologiske Undersøgelser ved den sydlige Del af Faxaflói paa Island.

Af Professor, Dr. phil. Th. Thoroddsen.

II. Den østlige og sydlige Del af Halvøen Reykjanes.

Tidlig i Juli 1883 begyndte jeg mine Undersøgelser af Reykjaneshalvøen, idet jeg den 6. Juli ad sædvanlig Vej rejste over Helligheiði til Ølfus. Denne Vej hører til de mest befærdede paa Island; Sydlandets Befolkning maa over Helligheiði for at handle i Reykjavik og for at hente Fisk til Fiskerværene ved Faxebugten. Her er der i Handelstiden altid megen Færdsel og den ene Karavane afløser den anden. I Aaret 1883 var Vejen endnu, som alle andre Veje paa Island, kun en Ridesti, der snoede sig i utallige Bugter over det klippefulde Terræn, over Grussletter og Lavastrømme. Paa Helligheiði havde Hestehovene i Tidens Løb slidt dybe Rrender i de haarde Lavaplader. Ved denne Tid begyndte man at tænke paa Vejenes Forbedring, og et Stykke Kørevej blev anlagt af den norske Ingeniør *Hovdenak*. Siden har det islandske Vejvæsen ved Althingets liberale Bevillinger, under Ingeniør, Cand. polyt. *Sigurd Thoroddsen's* Ledelse, gjort meget store Fremskridt, saa at noget lignende aldrig før er set siden Landets Bebyggelse. En smuk Kørevej fører nu fra Reykjavik over Helligheiði, tværs over det sydlige Lavland hvilken nu er fuldført til Holt, c. 100 Km. fra Reykjavik. Over de to store Floder Ølfusá og Thjórsá er der med en Bekostning af henholdsvis 65000 og 75000 Kr. blevet bygget Hængebroer af Jærn, samt mindre Broer over mange andre Elve. Desuden er der blevet gjort meget for Vejvæsonet i andre Landsdele, bygget en Mængde Broer o. s. v.

Som jeg før har omtalt, bestaar Egnen Øst for Reykjavik af Doleritaase med glacialt Grus og Klippeblokke. I de græsbevoksede Lavninger ligge Gaardene spredte omkring og her findes en Række mindre Søer (Hvaleyrarvatn, Vífilstaðavatn, Elliðavatn, Rauðavatn, Reynisvatn, Selvatn, Mjóavatn, Hafravatn, Geldingatjörn og Leirvogsvatn). De isolerede Basaltfjælde i Mosfellsveit staa som Øer op igennem de doleritiske Lavastrømme, de ved Sænkninger i den tertiære Tid ere blevne skilte fra Esja's høje Plateau. At der i Bjærggrunden maa findes mange Brud er rimeligt, og her findes derfor flere varme Kilder, saaledes ved *Laugar-*

nes i Nærheden af Reykjavik, ved *Esjuberg* og *Kollafjurdur*. De betydeligste Kilder i denne Egn ere ved *Reykir* i Nærheden af Grimmannsfell; det varme Vand bryder her frem fra en Mængde smaa Huller i Bredderne af en Bæk, der forgrener sig i flere Arme; deres Temperatur varierer fra 40—70° C., den højeste Varme, som jeg ved mit Besøg i 1883 fandt i et af Hullerne, var 82°. Det underliggende Grus er ved Varmen blevet sammenbagt til et Konglomerat. Vegetationen er paa Grund af Varmen meget frodig, og Kaal- og Kartoffelhaver give her et udmærket Udbytte. Her vokser bl. a. *Brunella vulgaris*, *Polygonum Persicaria*, og *Plantago major* med 6 Tommer brede Blade. I en Kaalhave ved Reykir findes endvidere *Reykjalauug* med en Temperatur af 68°, et andet ældre Vandbassin (3 M. i Diameter), der før er blevet benyttet til Badning, havde d. 30. August 1883 kun en Temperatur af 18°, samtidig var Lufttemperaturen 11°. Disse Kilder ligge i c. 30 M. Højde over Havet.

Straks ved *Elliðaár* (Lakselven) 5½ Km. indenfor Reykjavik mærker man Nærheden af nyvulkansk Terræn; thi her har en smal Lavastrøm gennem Floddalen fundet Vej ned til Havet. Denne Lavastrøm er forhistorisk, og skøndt Overfladen af de fleste Steder endnu har beholdt sin Slaggeskorpe, saa er Lavaen dog hist og her allerede temmelig medtaget af Erosionen, især hvor Elven har skaaret Rrender. Ved en nu udtørret Flodarm findes under en gammel Fos en dyb vandfyldt Kedel med mange smaa Jættegryder i Lavaen. Denne Lavastrøm stammer fra *Rauðhólar*, en Gruppe af c. 50, tildels meget smaa Kratere i Nærheden af Hólmsá lidt før den udgyder sig i Elliðavatn. Kraterne bestaa af rødlige Lavaslagger og ere tildels græsbevoksede og sammenstyrtede. Det højeste af Kraterne har kun en relativ Højde af 33 M. og 105 M. H. over Havet, Hældningen er forholdsvis ringe, 10—20°, og hvor den er størst 22°. Forbindelsen mellem Kraterne og Lavastrømmen ved Lakselven er nu ikke tydelig, idet Lava'en i Nærheden af Søen Elliðavatn er bleven dækket med tykt Jordsmon med frugtbare Enge, hvorigennem kun nogle enkelte Lavaspidsere stikke op. Ud i Elliðavatn gaar der fra Syd et smalt Næs, der næsten skærer Søen i to Dele, paa dette ses

Spor af et gammelt Thingsted, som flere Gange er blevet beskrevet.¹⁾

Fra Rauðhólar fører Vejen op til Hólmur og Lækjarbotnar, hvor man mod Syd har Udsigt over brede, gamle Lavaflomme, som med en Hældning af $1\frac{1}{2}$ — 2° fra Bláfjöll have strømmet over Bjergterrasserne og udfyldt Lavningerne mellem Aasene. Lava'en er flydt ned paa Fladlandet imellem Solfjall og Sandfell, en Udløber fra Vífilsfell, og har derpaa udbredt sig over Sletten ned mod Rauðhólar og Elliðavatn. Nedenfor Lækjarbotnar (106 M. over Havet) tæt ved Vejen, findes flere smaa Lavakedler (Hornito's), sekundære Smaakraterer, der ere blevne dannede — hvor Lava'en flød ned igennem en bred og sumpet Dal. Vandene samle sig endnu i denne Lavning fra alle Sider og udgyde sig dels i Holmsá, dels igennem mange Kilder i Elliðavatn. Kedlerne ere dannede af tynde, glasserede Lavalag og indvendig fulde af Lavastalaktiter; den indre Hulhed har et Tværmaal af 2—3 M. og en lignende Dybde, mange Bregner og andre Planter have fundet Læ herinde og opnaa en betydelig Størrelse. En af disse Hornitos har ligesom et virkeligt Krater udgydt en lille Lavastrøm. I opstaaende Aase og Terrasser fremkommer her under Doleriten Tuf og Breccie, som herfra ere de herskende Bjergarter paa hele Halvøen Reykjanes, skøndt de mange Steder dækkes af isskurede, doleritiske Lava'er og nyere Lava. Breccien er meget forvitret paa Overfladen, udvendig rødbrun, indvendig graagul. Paa hele den store Halvø har Udbrudsvirkomheden siden Istiden gentaget sig utallige Gange, Lavastrømmene ordne sig dog her ikke om større centrale Udbrudssteder eller høje Vulkaner, men Kraterne findes spredte i Hundredevis over hele Arealet. At udfinde Lavastrømmenes indbyrdes Forhold paa Reykjanes og alle deres Udbrudssteder vilde kræve et yderst detailleret Opmaalingsarbejde, der sikkert vil optage mange Sommere, hvis det nogensinde gøres.

Fra Lækjarbotnar rider man over Aase af Dolerit og Breccie op paa en højere Terrasseflade ved Föelluvötn (152 M.) med større Ler- og Grusflader dannede af flere Vandløb fra Omegnen af Lyklafell; under Tø-

¹⁾ *K. Kaalund*: Hist.-topogr. Beskr. af Island 1877. I. S. 19—20. *D. Bruun*: Fortidsminder og Nutidshjem paa Island. Kbhvn. 1897. S. 229—33. *R. A. Smith*: To Iceland in a yacht. Edinburgh 1873. *R. A. Smith*: On some ruins at Elliðavatn and Kjalarnes in Iceland (Proceedings of the society of antiquaries of Scotland Vol. X. 1874). Det Kort over Næsset, som findes i R. A. Smith's sidste Afhandling (Plate II), og som er aftrykt hos D. Bruun (l. c. S. 229) optog jeg sammen med afdøde Maler Sigurður Guðmundsson i Sommeren 1873.

brud oversvømmes her betydelige Strækninger, men om Sommeren ere de fleste Vandløb som oftest udtørrede. Herfra ligger Vejen over en forholdsvis ny, dog forhistorisk Lavastrøm, som kaldes Svinahraun. Den stammer fra et Krater i Nærheden af 'Olafsskarð og har udbredt sig over Sletten nedenfor Kolviðarhóll. Naar man lykkelig og vel er kommen over Svinahraun rider man over græsbevoksede Flader (Vellir eller Bolavellir) til *Kolviðarhóll* (262 M. o. H.), en Husmandsplads, der tjener som et Slags Herberg for de Vejfarende. Paa lange Fjældveje i Island har man hist og her opført Hytter (sæluhús), hvortil Rejsende kunne ty under daarligt Vejr om Vinteren. De fleste af disse Hytter ere meget smaa og tarveligt indrettede, men have dog ofte under heftige Snestorme reddet flere Menneskeliv. Paa den meget befærdede Vej over Helligheiði til Sydlandet trængtes der særlig til et Tilflugtssted; thi om Vinteren drage ofte hele Skarer af Landarbejdere ned til Kysten for at tage Del i Fiskerierne ved Faksebugten. Da kan det være farligt i daarligt Vejr, naar Dagene ere saa korte, at der kun er lyst i 3 à 4 Timer, og alle Stier og Kendemærker skjules af Sne, at færdes over vide ubeboede Strækninger, skøndt Afstandene her ikke kunne sammenlignes med Afstandene over Fjældvejene i det Indre. Mellem de øverste Menneskeboliger i Ølfus og Mosfellssveit er der en Afstand af 20 til 30 Kilom. og derfor var det nødvendigt at have et Tilflugtssted paa denne meget befærdede Vej. For længe siden var der blevet bygget en lille Hytte paa Kolviðarhóll; men da den var altfor lille og forfalden blev der for indsamlede Bidrag i Aaret 1844 her opført en Træbygning, der kunde rumme 24 Mennesker og 16 Heste¹⁾; i Aaret 1878 var denne ogsaa forfalden og ødelagt, og der blev da med offentlig Understøttelse og private Tilskud²⁾ opført en Stenbygning, hvor en Husmand nu i den senere Tid holder et tarveligt Herberg for Rejsende.

Fra Kolviðarhóll fører en brat Ridesti opad Helligskarð til *Helligheiði* imellem Hengill og Reykjafell, herover laa i 1883 Alfarvejen til Ølfus; men den nye smukke Kørevej er for at undgaa en for stærk Stigning blevet bygget sydligere paa den anden Side af Reykjafell. Helligskarð har en Højde af c. 120 M. over Kolviðarhóll, og derfra fører Vejen tværs over Helligheiði's Plateau, der har en Højde af 350—400 M. over

¹⁾ Reykjavíkurbóstur I. S. 115—116. Ný tíðindi 1851. S. 9—10. Ingólfur I. S. 75—76.

²⁾ Þjóðólfur XXVI. S. 134—135, XXVII. S. 27—28; XXVIII. S. 56, 129—130; XXX. S. 32. Isafold VI. 1879. S. 128. Stjórnartíðindi 1876. S. 86.

Havet, over gamle og nye Lavastrømme, indtil man pludselig staar paa Randen af Bjærgenes stejle Affald og kan lade Blikket svæve frit over det frugtbare sydlige Lavland, over til de fjærne Jøkler, der begrænse dette, over Ølfusaaens brede Lagune og over Havet, hvorfra Vestmannøernes spidse Takker hæve sig yderst ved Horisonten. Vestligere fører en anden Vej fra Kolviðarhóll til den vestlige Del af Bygden Ølfus; denne kaldes *Lágaskarð* og ligger igennem en smal Dalsænkning kun 250—270 M. over Havet. Ad denne Vej rejste jeg den 24. Juni 1897 ned til Ølfus. Dalen er tildels udfyldt af Lava, der er strømmet ned fra Fjældene paa begge Sider, man sér her bl. a. at de underliggende Lavastrømme paa Helligheiði ere meget ældre end Svinahraun. Båg ved Reykjafell støder man paa de første Solfatarer, to Pletter gennemkøgte af svovlsure Dampe. De første Solfatarer ligge nogle Favne fra Vejen i Nærheden af Lavaranden; her findes en lille blaagraa Lerflade med 9 smaa Huller, der ere stillede i en Halvkres. I Hullerne er der kogende og boblende Dynd, og Endehullerne koge stærkest; Svovlafsætningen er ubetydelig. Lidt østligere findes nogle større og virksommere Svovlkilder nedenfor Reykjafells Skraaning ved et lille Vandløb; varmt Vand springer her frem fra flere smaa Huller ved Bækken. Den største af Kilderne udkaster fra to Aabninger Vand og Damp under en hvæsende Lyd; en Alen sydligere ligger en kogende Lerpyt, og i Bækkelejet og paa Skrænterne er Overfladen dækket af Svovl og hvide og graalige Saltskorper. Den sydligste Del af Lágaskarð er øjensynlig en nyere vulkansk Sænkning, den begrænses paa begge Sider af Tuf- og Brecciefjælde (Skálafell mod Øst og Meitill mod Vest), som paa Overfladen ere dækkede af isskuret, doleritisk Lava. Paa begge Sider af Dalbunden findes Sænkningsterrasser af Dolerit med nyere Lava i Overfladen, der er vældet frem af Revner, som ere opstaaede under Sænkningen. En af disse Spalter, der endnu tildels er aaben, har frembragt en Række af 5 à 6 smaa Kratere, hvoraf de sydligste have en Højde af 15—20 M.; Kraterspalten har Retningen N. 18° Ø. Selve Dalen er ældre end de isskurede Lava'er, som rimeligvis have flydt ned igennem den fra Skálafell. Derpaa have Gletshere udfyldt Dalen, skuret Lava'en, bortfejlet Slaggerne og efterladt Skuringsmærker og „mutonneret“ Overflade. Senere har Dalbunden længe efter Istiden sænket sig, Revner og Terrasser ere blevne dannede, og ny Lava er vældet frem af Spalterne.

Naar man rider opad Helligskarð har man paa venstre Haand en meget betydelig Bjærgmasse, der

hedder *Hengill*. Dette Bjærg, der sænker sig stejlt ned imod Højsletterne Nord for Kolviðarhóll, har en Højde af 770 M. og er næsten udelukkende opbygget af Tuf og Breccie; kun findes nogle smaa Indlejringer af Liparit højt oppe i Fjældets sydvestlige Hjørne, hvorfra enkelte smaa Liparitrullestene stamme, som findes i Gruset Øst for Kolviðarhóll. Hengill er særlig bekendt for de mange Svovlkilder, som her findes. Tuffen er mange Steder gennemkøgt af Fumaroler, og Kulsyre-kilder findes ogsaa enkelte Steder. Hengill er meget gennemskåret af Kløfter og Smaadale og udsender ogsaa forskellige Udlobere som f. Eks. Dyrffjöll mod Nord hen imod Thingvallasøens sydvestlige Hjørne og Ølkelduháls mod Øst, hvorved den forbindes med Bjærgene i Grafningur. Fra Helligheiðis Plateau strækker en forgrenet Dal (Hengladalir) sig midt ind i Bjærgmassen, saa at Hengill derved bliver ligesom udhulet. I sin Helhed danne Hengladalir en hesteskoformet Lavning bagved den Del af Hengill, der kaldes Skarðsmýrarfjall, og her har Elven Varmá, som heroppe kaldes Hengladalsá, sit Udspring. Denne Dal besøgte jeg d. 28. Juni 1897; den deles i tre Dele Fremstidalur, Miðdalur og Innstidalur. Bjærgsiderne ved Dalen ere gennemkløvede af en Mængde Lavninger og Kløfter. Her fandt jeg i Innstidalur 453 M. over Havet en lille Lavastrøm; det er ikke godt at se, hvorfra denne Lava har sin Oprindelse; men paa den nordlige Side af Dalen findes dog nogle Slaggehøje, rimeligvis sammenfaldne, gamle Kratere. I Hengladalir fandt jeg kun et Sted i Fremstidalur ubetydelige, levende Fumaroler; men mange Steder ser man, at Tuffen i Fortiden er bleven forvandlet af sure Dampe. Ved Varmás nedre Løb findes i Nærheden af Reykjakof og Reykir en Mængde Svovlkilder og alkaliske Kilder, som vi senere ville omtale. Fra Innstidalur klavrede vi over en Bjærgryg (496 M.) over stejle Snedynger, Klippestykker og bevægeligt Grus ned til Sleggjubeinsdalur, som fra Vest nær ved Kolviðarhóll skærer sig ind i Hengill; her findes flere Svovlpletter, mangefarvet Ler og kogende Dynd og Vandhuller med 77—98° Temperatur ligesom der ogsaa afsættes en Smule Svovl hist og her. I denne lille Dal opstaar en Fjældbæk, som forsvinder i Gruset Øst for Kolviðarhóll, hertil maa Vand hentes fra Gaarden, da det ingen anden Steder findes i Nærheden. Al Fugtighed opsuges af den porøse vulkanske Jordbund. Solfatarer og Lerpytter findes endvidere i Hengill Syd for Nesjavellir i Nærheden af Thingvallavatn, ligeledes ere mange Svovlkilder spredte omkring i Ølkelduháls og i Kýrgil ved Thverárdalur. Kulsyre-kilder findes paa Ølkelduháls og i Sleggjubeinsdalur.

Dagene fra d. 8. til 10. Juli 1883 brugte jeg til en Undersøgelse af Helligsheiði, vi red op igennem Helligskarði, naaede efter forskellige Besværligheder at overskride Lavastrømmene og opslog vort Telt i Hverahlíðar (380 M. o. H.) under Skálafells nordlige Skrænter. Her var der Græs nok til Hestene men intet Vand, saa at de ofte vare meget urolige af Tørst, vi maatte derfor smelte Sne for dem og ligeledes til os selv. Her findes flere Svovlkilder med 96—98° Temperatur, kogende Lerpytter og Damphuller; den doleritiske Lava er tilligemed Tuffen gennemkogt og forvandlet til manganfarvet Ler, og der er ogsaa nogen Svovlafsætning hist og her. Under Jordskælvne 1896 blev disse Svovlkilders Virksomhed meget forøget, saa at Folk fra Vejen over Helligsheiði saa Dampe opstige fra 40—50 Steder, hvor man før kun havde set to Dampsøjler. De fleste af disse Fumaroler forsvandt dog snart igen. Medens jeg opholdt mig ved Hverahlíðar gjorde jeg mange Udfugter til forskellige Dele af Helligsheiði og var beskæftiget med at optage Kort over de nyere Lavastrømme.

Selve Helligsheiði er som før bemærket fuldstændig dækket af gamle Lavaer; men der findes ogsaa en yngre Lavastrøm med betydelig Udstrækning, der kaldes Thurrárhraun. Den skal efter Sagnet være fremkommet ved et Udbrud i Aaret 1000. Da der paa Althinget var stor Strid om Kristendommens Indførelse paa Island¹⁾, kom en Mand løbende og fortalte, at der var Udbrud i Ølfus, og at Lavastrømmen truede med at oversvømme Thorodd godis Gaard. Da sagde Hendingerne, „at det ikke var saa underligt, at Guderne bleve vrede over saadan en Tale, som her blev ført“. Da sagde Snorri godi: „Hvorfor bleve Guderne da vrede, da den Lavastrøm brændte, som vi nu staa paa?“ Som bekendt blev Althinget holdt paa Thingvellir paa Lavajordbund, der gennemkrydses af store Spalter. Alle de derværende Lavastrømme ere forhistoriske og dannede længe før Landets Bebyggelse. Det omtalte Udbrud i Aaret 1000 maa have fundet Sted i Juli eller sidst i Juni. Det er dog noget tvivlsomt om den førnævnte nye Lavastrøm paa Helligsheiði stammer fra dette Udbrud. I Beretningen nævnes at der var Fare for at Thorodds Gaard skulde blive oversvømmet, og da forskellige Saga'er nævne, at Thoroddur har boet paa Hjalli, saa har man ment, at det var denne Gaard som truedes;²⁾ men Thurrárhraun's sydlige Ende, der er flydt ned til Bygden, ligger c. 5 Km. længere mod

SV. end Hjalli. En anden særdeles ujævn Lavastrøm (Eldborgarhaun) med et nyt Udseende Vest for Hjalli, der stammer fra et Krater ved Meitill, kunde derimod let, hvis den har flydt i historisk Tid, have gjort Skade paa de under Hjallis Ejer hørende Jorder f. Eks. Hraun, thi her naar den helt til Hjemmemarken¹⁾. Efter Traditionen skal Thoroddur dengang have boet paa Thoroddstaðir, den næste Gaard Vest for Thurrá, der ligger tæt ved Thurrárhraun. Man kan heller ikke med historisk Sikkerhed bevise paa hvilken Gaard, han har boet i Aaret 1000. Høvdingerne i de Dage ejede som oftest mange Gaarde, og flere af dem boede skiftevis paa forskellige af deres Ejendomme. Forresten kan det godt være, at begge Lavastrømmene ere historiske, i de Tider brød man sig ikke meget om at optegne Beretninger om Naturtildragelser, hvis de ikke paa en eller anden Maade berørte de i Saga'erne omtalte Begivenheder.

Thurrárhraun har sit Udspring fra to store Kratere, der ere blevne dannede paa en Spalte med Retningen N. 33° Ø., som paa Hedens nordlige Side tæt ved Helligskard strækker sig op til Siden af Hengill. Det nordlige Krater har en Højde af 69 M. og det sydlige 81 M. Mellem disse to Kratere har Lava'en, der vældede frem af Spalten, dannet flere storslaaede, sammenfildrede Lavarygge med dybe Kløfter og Tilløb til Kraterdannelse. Det sydlige Krater er dannet derved at en lille Fjældknude af Tuf er bleven spaltet, og ved nærmere Eftersyn ser man, at Halvdelen af Kraterkeglen bestaar af Tuf, medens den anden er optaarnet af Slagger og Lavaklumper. Kraterrekken fortsættes mod Syd af en Spalte, hvorfra Lava'en er vældet frem og opdyngtet til uregelmæssige Rygge med Tilløb til Kraterdannelse. De to store Kraterkegler have en Hældning af omtr. 25° og ere gennemkløvede af store Spalter, der nedenfra ere blevne udfyldte af Lava, og nogle Steder paa Spalterne ere meget smaa sekundære Kratere blevne dannede. Den nordlige Kraterkegle, der er lavere, har et større Omfang og mod Syd et stort Udbrudsbæger, der ved Lavarygge er opdelt i flere Rum. Som en Fortsættelse af denne Kraterrekke findes nogle smaa Kratere oppe i Siden af Hengill og desuden findes andre mindre Kraterrekker østligere paa Heden i Nærheden af samme Bjærg. Thurrárhraun har i Nærheden af de to store Kratere udbredt sig over de ældre Lava'er som en stor Lavasø, hvorfra en smal Arm skyder sig mod Syd langs Skála-

¹⁾ Kristnissaga i Biskupasögur I. S. 22.

²⁾ K. Kaalund: Hist.-topogr. Beskr. af Island I. S. 77.

¹⁾ Sml. *Brynjólfur Jónsson*: Um þriðjungamót i Rangárþingi (Tímarit Jóns Pjeturssonar II. S. 106.)

fell for i et c. 140 M. højt Lavafald at udgyde sig igennem Thurrárs kard ned paa Sletterne i Ølfus, hvor den i to brede Arme har udbredt sig over en sumpet Landstrækning. Lavastrømmen er henede bevokset med Mos; men paa den østlige Arm ses en stor sort Plet, hvor Mosset for nogle Aar siden i en varm og tør Sommer ved nogle Drenges Uforsigtighed skal være bleven afsvedet. I Lavafaldet findes flere Lavarør og Lavastalaktiter, der ere dannede ved den hurtige Strøm nedad den stærke Hældning. Under denne nye Lava finder man en anden ældre, hvoraf en lille Del har udgydt sig igennem en østligere Kløft. I denne Kløft har Strømmen paa Grund af Hældningen ikke kunnet holde sig samlet. Lava'en findes her kun i store Klumper og Klatter. Thurrárlava'en har dækket en græsbevokset Slette men forresten ingen Skade gjort. I Breccieklipperne nederst i Thurrárs kard findes flere Huler, sikkert dannede af Brændingen under en højere Havstand; den største af disse har en Længde af c. 20 M., 4 Meters Højde og 7—8 M. Dybde. Hældningen af Thurráhraun oppe paa Hellsheiði fra Kraterne til det nordvestlige Hjørne af Skálafell er meget lille, omtr. $0^{\circ} 54'$, og her udbreder den sig ogsaa som en Sø, derimod er Hældningen af den smalle Lavaarm, der har flydt langs Skálafells østlige Side ned til Lavafaldet, noget større, henved 2° . Selve Lavafaldet har en Hældning af 24° — 30° .

Den 10. Juli 1883 besteg jeg *Skálafell*, der fra brede Fjældterrasser, som danne dens Underlag hæver sig til en Højde af 574 M. over Havet. Grundfjældene ere opbyggede af isskuret Doleritporfyr med Olivin, der ligner Reykjavíks Dolerit; men øverst i Fjældet kommer den underliggende Palagonitbreccie frem fra Sydsiden i høje Klipper og dybe Kløfter. Udsigten over Reykjanes Fjælde over Ølfus Bygden med dens grønne Sletter og Ølfusaaens store Bredning var særdeles ejendommelig. I det Fjerne hæver Eyjafjallajökull sin afstumpede, hvide Kegle, og Vestmannøerne med deres takkede Spidser synes yderst ved Horisonten at svømme paa Havet, det store sydlige Lavland med dets grønne Flader og Flodløb saas kun utydeligt formedelst den disede Luft og de bevægelige Skygger, der udviskede Billedet. Af Planter voksede der paa Toppen foruden Mos *Salix herbacea*, *Cassiope hypnoides*, *Armeria maritima*, samt lidt længere nede *Arabis petraea*. De allestedsnærværende Spyfluer¹⁾, der ofte træffes langt

¹⁾ Spyfluer synes ogsaa i andre Lande at gaa højt tilfjælds, saaledes siger R. v. Lendenfeld: „In den Alpen Neuseelands und Australiens gehen diese Fliegen (Musca domestica) bis zur 1200 M. hinauf, aber nicht höher. Die

inde i Landet i de mest livløse og øde Egne, summede omkring os, men mest forbavsede det mig dog heroppe at se en stor Sommerfugl (*Vanessa cardui*), som jeg kun engang før havde set paa Island, flagre omkring. Samme Dag brød vi op fra vor Teltplads ved Hverahlíðar og red ned langs Thurráhraun til Hurðarásvötn, derpaa nedad en steil Rídesti (Núpastigur) til Sletterne i Ølfus. Her opholdt jeg mig nogle Dage og gjorde Udflugter i Omegnen; den samme Egn havde jeg besøgt i Aaret 1881 og senere har jeg baade i 1891 og 1897 været her for at gøre Iagttagelser vedrørende de geologiske Forhold o. s. v.

Bygden Ølfus begrænses mod Nord af Hellsheiði's murlignende Affald, mod Vest af Selvogshéiði, mod S. og Ø. af Havet og Ølfusá og dens Bredning; Bygden strækker sig mod Øst til det stejle Ingólfsfjalls østlige Klippesider, dette Fjæld, der har en Højde af 547 M. rager som et mægtigt Forbjerg ud paa Slettelandet. Den vestligste Del af Ølfus dækkes af Lavastrømme, men det øvrige Land er en lavtliggende, sumpet Marskflade med udmærket Græsvækst, der gør denne Bygd til en af de for Kvægavl bedst skikkede i hele Island. Slettelandet, der gennemstrømmes af Varmá, har en meget svag Hældning. Da der for nylig (1897) fra Hjalli ned til Varmá, (som her kaldes Thorleifslækur) blev gravet en $1\frac{1}{2}$ Kilometer lang Grøft, viste det sig, at den paa hele Strækningen kun havde en Hældning af $1\frac{2}{3}$ M. Under Jordsmonnet er der allevegne fint Sand. Den lavest liggende Del af Fladlandet er meget sumpet og kaldes Forin, men Græsvæksten er her særdeles frodig, og de fleste Gaarde i Ølfus hente herfra det meste af deres Høavl; Vandet fra Forin samler sig i Garðsá, der udgyder sig i Bülkhúsós nedenfor Arnarbæli. Paa selve Fladlandet findes ingen Gaarde; disse samle sig derimod i Nærheden af Fjældsiderne i langstrakte Grupper (de saakaldte „hverfi“). De fornemste af disse Gaardgrupper findes ved Hraun, Hjalli og Bæjathorp. Østligere ved Reykir og Ingólfsfjall staa Gaardene mere spredte. Tværs igennem Slettelandet strækker der sig en Række af Bakker og Aase fra NØ. til SV. ned mod Ølfusaaens Bredning, og langs Ryggen af dette Bakkedrag findes ogsaa en

grossen Schmeissfliegen hingegen folgten uns an Tasmanletscher in Neuseeland bis zur Firngrenze. In Australien umsummten sie mich auf dem höchsten Gipfel der Alpen noch in eben solcher Zahl wie im Tiefland“ Australische Reise. Innsbruck 1892. Svo. S. 68—69.

I det øde Høj-Pamir gaa Spyfluerne op til en Højde af 15—16000 Fod. (O. Olufsen.)

Række Gaarde, sydligst Præstegaarden Arnarbæli med mange Husmandspladser rundt omkring.

Lavlandet i Ølfus har sikkert engang været dækket af Havet; der findes en tydelig gammel Strandterrasse, som strækker sig ovenfor Bygden langs Fjældene, fra Lambafellshraun til Ingólfsfjall. Denne Grusterrasse er flere Steder bedækket med store af Brændingen rullede Basaltblokke, og i Dalbunden NV. for Ingólfsfjall f. Eks. ved Sogn og Hvammur have Kystaflejringerne en betydelig Mægtighed og ere sammensatte af brune, tuffblandede Lerlag med diskordant Parallelstruktur og Konglomerater. I Nærheden af Hjalli findes Brændingsterrasser i fast Klippe med store rullede Blokke, Havet har her i Fortiden opbrudt Randen af de gamle isskurede Doleritlava'er. Mod Vest have nyere Lavaer oversvømmet Fortidens Kystterrasser, saaledes ser man tydelig, at Lambafellshraun ved Grænilækur er flydt ud over de gamle Strandvolde. De førnævnte Huler ved Thurrárhraun c. 80 M. over Havet ere sikkert udhulede af Brændingen under en højere Havstand og lignende Huler findes mange andre Steder i Sydlandet især ved den østlige Side af det store Lavland ved Eyjafjall, hvor stejle Bjergsider vende ud imod Havet.

Fjældsiderne ovenfor Ølfus ere opbyggede af Tuf og Breccio, der flere Steder oppe paa Hederne overdækkes af isskuret Lava, som ogsaa hist og her er flydt ned paa Lavlandet, f. Ex. ved Lágaskarð og lidt østligere, hvilket viser, at Landskulpturen den Gang i det væsentlige har været den samme som nu. Tuffen er tydelig lagdelt, hvilket meget let kan ses ved Núpar og Thurrárs Gard. Tuffen og Breccien synes her ligesom mange andre Steder at adskilles i to Formationer med indbyrdes Diskordans, den ældre Breccies Lagdeling er meget uregelmæssig, og Hældningen er ofte stærk til forskellige Sider (undertiden 20—30—40°), medens Tuflagene ovenpaa som oftest ere vandrette. Ingólfsfjall bestaar af en meget grovkornet Breccio med store Basalt- og Lavaklumper; flere nedstyrtede Doleritblokke ved Bjærgets Østside vise ogsaa, at Breccien øverst i Fjældet er dækket af isskuret Dolerit. Hvor den nye Kørevej nu med kække Zigzaglinjer slynger sig nedad den bratte Bjærgskraaning, der kaldes Kambar har en gammel Lavaflom engang i Fortiden sendt en Udløber ned til Ølfus. Ovenpaa denne Lava er der mange Steder tykt Jordsmon; i selve Bæjathorp staa Lavaklipper hist og her op fra Gaardenes Hjemmemarker, og inden i Grønsværhøjene findes store Slaggedynger; alle Gærder ere her byggede af Lava. Ølfus er mange Gange blevet hjemsogt af

stærke Jordrystelser, som ofte have foraarsaget Tab af Menneskeliv og stor Ødelæggelse af Ejendom; denne Egn hører til de mest udsatte i Island, især er Omegnen af Gaarden Hjalli ofte bleven hærget. Under Jordskælvne 1896 led Ølfus mest ved Stødet d. 6. September Kl. 2 om Morgenen. Af 1146 Beboelseshuse og Staldbygninger bleve 381 helt ødelagte, 352 meget beskadigede og 292 mindre beskadigede. Da Jordskælvne paa Sydlandet før udførlig ere blevene skildrede i Geogr. Tidsskrift, behøve vi ikke nærmere at omtale dem her.

I Nærheden af Gaarden Reykir findes paa begge Sider af Varmá en Mængde varme Kilder, som i Tidens Løb under de mange Jordskælv have været underkastede flere Forandringer. Tæt ved Vejen ned fra Kambar, paa den sydlige Side af Varmá, Vest for Reykjafoss, ligger en stor Kildegruppe, som hedder *Hveragerði*, en udstrakt Flade af Grus og Kiselsinter med mange kogende Vandkilder og smaa Lerpytter. Temperaturen i de forskellige Kilder varierer fra 60—90°. Af de vandfyldte Bassiner, som findes her, ere Arnahverir de største, disse to smukke Bækkener ere dannede af hvid Kiselsinter og have blaalig grønt Vand med 70° Temperatur (1881); man vil have iagttaget, at de to Bækkeners Vandflader hæve og sænke sig vekselvis. De herværende Kilders Virksomhed synes at have aftaget meget i den senere Tid. Hálfdán Jónsson († 1707) som i Aaret 1703 skrev en Beskrivelse af Ølfus¹⁾ siger bl. a. om Kilderne i Hveragerði: „Her findes mange Springkilder, nogle meget dybe og dog kogende. En af disse, der ligger omtrent en Favn fra Alfavejen over Hellisheiði, har Klippe paa den østlige Side og en Sandflade paa den vestlige; den er næsten kresrund og har omtrent to Alens Dybde ned til Vandet. Den har en Størrelse som et lille Hus, koger svagt og er dyb og mørk. I dette Kildebækket have paalidelige og sanddru Mænd (hvoraf endnu nogle leve og andre ere døde), som have passeret Vejen, set to Fugle af Skikkelse som smaa Ænder og med kulsort Farve og hvide Ringe omkring Øjnene, svømme omkring. Naar disse Fugle en kort Tid have svømmet omkring, have de dykket i Vandet og ere derpaa atter komne op. Alle, der have set dette, have sagt det samme²⁾. Sydvest for denne ligger en anden

¹⁾ *Hálfdán Jónsson*: Descriptio Ølfus hrepps 1703 'A. M. Nr. 767—4°. *Th. Thoroddsen*: Landfræðissaga Islands II. S. 291—295. Den tyske Udgave II. S. 301—305.

²⁾ Forskellige Sagn om disse fabelagtige Fugle findes allerede i gamle Bøger, *Dithmar Blefkenius* nævner saaledes røde Fugle, som i Island svømme paa kogende Vand

Springkilde, der er lille af Omfang, men spyer Vand og tyk Damp og Røg højt op i Luften paa alle Aars-tider, naar Vejret begynder at blive regnfuldt og uroligt; men naar Vejret er tørt, eller naar der er Frost og ringe Nedbør opsender den kun sædvanlig Damp". Disse saaledes beskrevne Kilder kunne nu ikke med Sikkerhed genfindes, men Kildegruppen i Hveragerði er ogsaa i Tidens Løb blevet meget forandret. Her har der ogsaa i gamle Dage været en meget stor Springkilde, som indstillede sin Virksomhed i Aaret 1597. Det samme Aar havde Hekla et stærkt Udbrud, der begyndte d. 3. Januar og varede til hen i Marts. Næste Foraar, efter at Udbruddet var sluttet, rystedes Ølfus af voldsomme Jordskælv, der ødelagde mange Gaarde, hvoriblandt Gaarden Hjalli. Annaler fra det 17. Aarhundrede berette:¹⁾ „Da forsvandt den store Springkilde i Hveragerði Syd for Reykir, og en anden Springkilde kom op igen ovenfor Hjemmemarken paa Reykir som er endnu idag og sprudler meget. Dog ikke saa meget som den store før havde sprudlet; thi det havde ikke været uden Fare at passere Vejen som laa den meget nær, endnu kan ses Sporene efter, thi der

(D. Blefkenii Islandia Lugd. Batav. 1607) og *Martiniere* tilføjer at de kunne dykke ned paa Bunden af 60 Favne dybe Brønde med kogende Vand (*Martiniere's Neue Reise in die nordischen Landschaften. Hamburg 1675*). Sysselmand *Brynjólfur Sveinsson* fortæller 1746, at han har hørt at disse Fugle leve paa Reykjahver i Ølfus, at de ere af en Størrelse som Spurve, sorte med mørkegraa Pletter (*Topographia Arnesina, Mscr. i Rigsarkivet*); Fuglene omtales ogsaa af *Thorstein Magnusson* 1744, der fortæller at de ikke komme op igen naar de dykke i en kogende Kilde. *Jon Olafsson* fra Grunnavik (1705—1779) beretter at „enfoldige Folk anse disse Fugle for fordemte Sjæle“. Borgmester *Johann Anderson* omtaler ogsaa „sorte Fugle med lange Næb, ikke ulig Snepperne“, der opholde sig paa de varme Kilders Afløb (*Nachrichten von Island, Hamburg 1746. S. 17*) medens *N. Horrebow* (*Tilforladelige Eftæretninger om Island Kbhvn. 1752. S. 60*) erklærer Historien for Opspind og Overtro. Præsten *Snorri Björnsson* (1710—1803) fortæller at flere saadanne Fugle ere blevne skudte og at de ikke kan koges i varmt Vand, men at de derimod i iskoldt Vand efter 1½ Time blive fuldstændig møre og spiselige (*Mscr. i lit. Selsk. Arkiv Nr. 142—8vo*). Endnu i vore Dage ere mange Almuesfolk overbeviste om disse Fugles Tilværelse. Rimeligvis bero disse Sagn paa Forveksling og uøjagtig Iagttagelse. *Vandrixen* (*Ralbus aquaticus*), *Kobbersnepper* (*Limosa melanura*) og *Odins-haner* (*Phalaropus hyperboreus*) opholde sig ofte ved varme Kilder.

¹⁾ *Annálar Björns á Skarðsá II. S. 18. Sml. Brev fra Biskop Oddur Einarsson til Præsten Bøðvar Jónsson i det isl. lit. Selsk. Arkiv i Kbhavn Nr. 37. Svo. S. 294—296.*

er endnu det store Kildedsted tilbage med kogende Vand, og der er lang Vej derimellem hvor den Geysir er, som siden har været og Aaen imellem.“ Fra hvilket Bækken i Hveragerði den gamle Geysir har sprudlet ved man nu ikke, maaske har det været en af 'Arna-hverir. Under Jordstødene d. 5. og 6. September 1896 forandredes Kildegruppen Hveragerði ikke saa lidt. Paa en lille Græsflade ovenfor Hveragerði opkom en ny stor Geysir om Natten d. 6. September. Under Vanddampenes første Frembrud, lige efter det stærke Stød Kl. 2 Fm., hørtes et skrækkeligt Bulder over hele Bygden omtrent i 1½ Time. I Hjallahverfi beskrives Lyden som en stærk Susen fra et stort Vandfald, men i Bøjathorp, der ligger betydelig nærmere, hørte man den første halve Time en uafbrudt Piben, Brølen og Fløjten som fra stærke Dampfløjter. Næste Morgen, da det blev lyst, siges Dampene fra den nye Geysir at have hævet sig ligesaa højt som Reykjafall, over 200 Meter, og Vand eller Dampstraaler saas skydende op inde i Røgen, den ene højere end den anden. Disse Dampudbrud tabte dog snart deres Styrke, og i de første Dage sprudlede Kilden kun 6—8 Meter, blev derpaa lidt efter lidt mere spagfærdig, indtil Udbruddene indstilledes midt i September. Den 7. September var der i det ovale Kildebækken 9 Alen dybt ned til Vandet, der kogte og boblede med stærk Susen. Kilden var da stille, men sagdes at have Udbrud af og til. Efter som Udbruddene bleve sjældnere, højnedes Vandets Niveau, og i Midten af samme Maaned var Bækkenet blevet vandfyldt til Randen. To meget mindre Kilder dannedes ved samme Lejlighed i Hveragerði, hvoraf den ene i Begyndelsen sprudlede noget, men indstillede snart sin Virksomhed; desuden dannedes nogle smaa kogende Lerpytter i Nærheden. Den 26. Juni 1897 besøgte jeg Stedet. Den nye Kilde ligger lidt Nord for Hveragerði i en lav Tufryg; gammel Kiselsinter findes dog ogsaa her i Jordbunden, hvor Kilden dannedes, og da den brød frem, blev utallige smaa og store Stykker Kiselsinter slyngede ud og bedække Omgivelserne især mod Vest. Kilden saa nu meget skikkelig ud, var fuld af klart Vand, sprudlede ikke og kogte ikke engang paa Overfladen. Temperaturen var ogsaa kun 72°. Bækkenet har ved Randen en Længde af 16 M. og 8 M. Bredde, Længdeaksen har Retningen N. 15° Ø., og dens Forlængelse vilde gaa igennem den nordlige Del af Hveragerði til en stor Faarefold ved Vejen. Fra Kilden flyder der nu kun en ubetydelig Vandmængde, men lige efter Jordskælvet udsendte den en vandrig Bæk med kogende Vand.

Paa den nordlige Side af Varmá, ovenfor „Tunet“ paa Reykir, findes den saakaldte Litli Geysir, som (d. 8. Sept. 1881) havde en Temperatur af 97°, Vandet koger op fra to Huller, dog ikke højere end $\frac{1}{2}$ —1 Fod, Afstanden mellem Hullerne er omtrent 4 Meter, og ned i den største Aabning har man engang væltet en stor Sten, som Vandet koger op omkring; Kisel-sinterdannelsen er forholdsvis ubetydelig. Nord for Litli-Geysir, under Fjældsidene, er der en kogende Dyndpøl med lidt Svovl omkring, og nedenfor den er der i en Lerbakke en Kilde med 96° Varme, omgivet af rødligt Kisel-sinter, der kaldes Tungardshver. Hvert andet eller tredje Minut udkaster den en 5—6 Fod høj Vandstraale skævt ud fra Bakken; det ser næsten ud som den var søsyg og brækkede sig. Denne Kilde skal være blevet dannet under de stærke Jordskælv i Aaret 1789. Dengang dannedes mange nye Kilder omkring Reykir og de ældres Virksomhed blev større. I Aaret 1793 siger Sveinn Pálsson¹⁾ „Jorden (Reykir) staar Fare for at lægges øde, da immer nye og nye Hverer opkomme, dog ere de fleste komne frem i og efter Jordskælvet 1789, men dog ere mange deraf igen forsvundne siden.“ Længere oppe i Dalen, op imod Reykjakot, er der en Mængde Svovlkilder, Vandkilder og Fumaroler; 1881 kunde jeg fra Litli Geysir se 12 Dampstøjer hæve sig forskellige Steder Nord for Varmá. Da den gamle Geysir i Hveragerði 1597 forsvandt, dannedes som før bemærket en ny Springkilde ved Reykir, som siden har ført Navnet Litli-Geysir, den har været underkastet store Forandringer og har altid været meget følsom overfor Jordrystelser. *Halfdan Jónsson* nævner i Aaret 1703 Litli Geysir, „hvis skrækkelige Larm et Fjældskred for nogle Aar siden har standset.“ Vest for Tunet paa Reykir var der efter samme Forfatter en Kilde „omtrent med 3 Alens Omkres kogende med rent Vand, den suger tyve Alen Vadmél i sig næsten til Enden, og kaster det saa atter op i en Bylt, naar den sprudler. Man maa ikke give Slip paa Vadmelet, da det saa er usikkert, om man faar fat i det igen.“ Ved Englænderen *John Stanley's* Besøg 1789 sprudlede Litli-Geysir 20—30 Fod med skæve Straaler, formedelst Klippestykker, der spærrede Aabningerne, maaske Levninger af det førnævnte Fjældskred; dens Vandmasse var dog meget betydelig, saa at den efter Stanley hvert Minut udkastede omtrent 2313 Potter kogende Vand. Under Jordskælvene d. 21. og 22. Februar 1829 sprudlede Litli Geysir næsten

¹⁾ *Sveinn Pálsson*: Journal holden paa en Naturforsker-rejse i Island. Det isl. Selsk. Arkiv. II. S. 92.

lige saa højt som den berømte Geysir i Biskupstungur, eller omtrent 50 Alen, men havde før været meget spagfærdig¹⁾. Siden sprudlede den omtrent hver sjette Time c. 20 Fod, men efter 1860 synes dens Virksomhed lidt efter lidt at have aftaget. Efter Jordskælvet d. 6. September 1896 sprudlede Litli-Geysir i de første Dage temmelig højt vekselvis med den nye, store Springkilde ved Hveragerði. Naar den sprang, var den anden stille og omvendt. Midt i September holdt Litli-Geysir ogsaa op og ser nu ud som før; kun har et lille kogende Vandhul tæt ved den faaet en større Vandmængde. I Bjergene mellem Reykir og Reykjakot dannedes flere nye Smaakilder, og flere Dampstraaler hæve sig nu derfra end før.

Nordvest for Hveragerði, i Nærheden af Vejen, der fører ind i Dalen, er der en Springkilde, som hedder Grýla²⁾ og paa den anden Side af Elven Baðstofuhver, Nord for Reykjafoss. Denne „Hver“ beskrives saaledes af *Halfdan Jónsson*: „den koger med megen Larm i et omtrent 2 Favne bredt Hul eller Kløft, den kaster en kort Tid kogende Vand højt op i Luften med Røg og Damp, saa at det er forunderligt at se; naar den sprudler flyder en Bæk fra Kilden ud i Elven, men naar Udbruddet har været en kort Stund suger Kløften alt Vandet i sig igen, saa at man næppe sér noget til det, indtil det atter vokser og sprudler paa samme Maade. Denne Kilde sprudler vist næppe mindre under Springflod, tværtimod mere.“ I Midten af det 18. Aarh. sprudlede Baðstofuhver efter *Eggert Olafsson*³⁾ „4, 6 eller 8 Favne højt, ligesom Vejrliget var til,“ og omkring 1822 sprudlede den 6—8 Alen. I Aaret 1789 besøgte Sir *John Stanley* sammen med flere andre Englændere de herværende Kilder og har givet en temmelig udførlig Beskrivelse af dem. Kildernes Virksomhed var da lige efter Jordskælvet meget stærk. Vand fra nogle af Kilderne blev ved den Lejlighed analyseret af Dr. *J. Black*⁴⁾. Disse Kilder trænge dog til en nærmere Undersøgelse, og især savner man et Kort over dem.

Den 14. Juli 1883 rejste jeg fra Kröggólfstaðir

¹⁾ *G. Oddsen*: Landaskipunarfræði 1822. I. S. 190.

²⁾ *K. Kaalund*: Hist. topogr. Beskr. af Island. I. S. 75.

³⁾ Rejse igjennem Island. II. S. 891; s. St. beskrives de andre Kilder ved Reykir S. 890—895, bl. a. nævner *E. Olafsson* Akrahverir Syd for Varmá, maaske nogle af de store Bassiner i Hveragerði?

⁴⁾ *J. Th. Stanley*: An account of the hot springs near Rykum in Iceland (Transactions of the royal society of Edinburgh Vol. III. Part. 2. 4° S. 127—137). *Joseph Black*: An analysis of the waters of some hot springs in Iceland (s. St. Vol. III. Part. 2 S. 95—126).

i Ølfus mod Vest for at undersøge Kysten til Selvogur og Krisuvik. Landet bærer her allevegne mange Mærker efter en højere Havstand i Fortiden, Strandvolde, Rullestensflader og Strandlinjer i fast Klippe ses allevegne fra Riftún, den nærmeste Gaard Vest for Thoroddstaðir, til Lambafellshraun Vest for Gaarden Hraun. Nærmest Havet er Kysten dækket af Grus og Flyvesand, som danner en Bræmme langs hele det sydlige Lavlands Kystlinje. Vest for Hraun er hele Fladlandet dækket af Lava, som i en bred Strøm, et 54 M. højt Lavafald med 5—6° Hældning, er flydt nedad de lave Fjældsider Øst for Gaarden Vindheimar. Denne Lavastrøm, som kaldes *Lambafellshraun*, stammer fra et Krater ved Lambafell i Nærheden af Olafsskarð, det er en typisk Pladelave med mange Revner, og Forhøjninger og Pladernes Overflade har mange snoede Lavareb efter den seje Masses Bølgebevægelse. Lambafellshraun ser ud til at være gammelt, og en Del Sand har aflejret sig i Fordybningerne. Krateret ved Lambafell, hvorfra denne Strøm har sin Oprindelse, ligger i 405 M. Højde over Havet, har en elliptisk Form og en Højde af 46 M., udvendig en Hældning af 32° nederst, og 40° øverst oppe. To Spalter med mindre Kratere noget sydligere ved Bláfjöll have ogsaa givet Bidrag til denne Lavastrøm, der udbreder sig som et Hav mod Syd over Hedesletterne, hvorpaa det i flere brede Lavafald over Fjældsiderne styrter sig ned mod Kysten. Lavastømmen deler sig oppe paa Plateauet ved Krossfjöll, hvor den ligger omtr. i 180 M. Højde over Havet, i to meget brede Arme, som dog nedenfor forene sig igen. Den østlige Del kaldes nede i Bygden, som før bemærket, Lambafellshraun, den vestlige Djúpadalshraun; af denne Lavaflom dækkes hele Landstrækningen fra Gaarden Hraun i Ølfus til Selvogsheiði. Strømmen har en Længde af c. 20 Km. og ved Kysten en Bredde af c. 15 Km. Hældningeu oppe paa Hederne er meget ringe.

Den 15. Juli gjorde jeg fra Vindheimar en Udflugt op til *Meitill* for at finde det Udbrudssted, hvorfra det nye førnævnte (maaske historiske) Eldborgarhraun, der er flydt ned til Lágaskarð og Gaarden Hraun, stammer. Skøndt vi fik Regnvejrr og tildels Taage fandt vi dog Kraterne ved Meitill. Ved dette Fjælds østlige Side findes i 214 M. Højde over Havet, paa en Spalte fra SV. til NØ., 4 à 5 Kratere, hvoraf det sydligste og største indvendig har en Diameter af omtrent 100 M. og en Højde af 107 M. Herfra har den smalle, meget ujævne Lavastrøm, der har en Mægtighed af c. 15 M., banet sig Vej mod Syd ned til Lágaskarð og Hraun; Lava'en snor sig som et Grusgærde over den under-

liggende gamle Pladelava (Lambafellshraun), og medens denne sidste har faaet ikke saa lidt Plantevækst i Lavningerne, saa er Eldborgarhraun kun dækket af graat Mos. Bjærgene ere her ligesom i den østlige Del af Ølfus opbyggede af Tuf og Breccie, men de fleste Steder træder isskuret Dolerit frem i mægtige Lag øverst i Fjældsiderne; flere opstaaende Fjældspidser bestaa dog udelukkende af Breccie. De præglaciale, doleritiske Lava'er, der synes at være af noget forskjellig Alder, danne de fleste Steder de moderne basaltiske Lavaers Underlag og isskurede Doleritaase staa hist og her op igennem den nyere Lava. Nogle Gaarde (Hliðarbæir) findes vestligere i en Række under Fjældsiden. I Læ under Bjærgene er der her en langstrakt Oase mellem Lambafellshrauns to Arme, som forenes nærmere Havet. Ved Hliðarendi er man atter paa Lavagrund, der uden Afbrydelse fortsættes til Selvogur.

Oppe paa Hederne straks Vest for Lambafellshraun hæver en mægtig Vulkankuppel sig ved den vestlige Ende af Bjáfjöll. Denne Kuppel kaldes *Heiðin há* og har en Højde af 637 M. Lavaen fra denne Vulkan er strømmet ned til Selvogur, og Øst for denne Bygd, Syd for *Heiðin há* ved Kysten findes en anden meget lavere Vulkan med samme Form, der kaldes *Selvogsheiði* (182 M.). Denne Strømvulkan har en meget ringe Hældning (1—2—3°) men har haft et stort Krater, der er opfyldt af Lava; en vid Kres af Lava-spidser betegner dens Plads. Lava'erne herfra have ogsaa udgydt sig over Selvogur, helt ned til Havet, og blandes sammen med Lava'erne fra *Heiðin há*. I Lavningen mellem disse to Vulkaner findes en Række store Spalter i Lava'en fra SV. til NØ.; deres nordlige Rand er højere end den sydlige, altsaa ere de rimeligvis dannede ved Sænkning af *Selvogsheiði*. Rejsen over disse Lavaærkener er ikke særlig tiltalende, alt er sort i sort som et størknet Hav af Beg, med utallige Rygge og Bølger, Revner og Huler, ofte forræderisk dækkede af Flyvesand.

I Lavahulerne have mange Ræve deres Tilhold, og paa Grund af de utallige Skjulesteder, Spalter og Huler i Lavastømmene, er Reykjanes Halvøen et Eldorado for Ræve. De have her ogsaa forholdsvis let ved at bjærge Livet; om Sommeren gjøre de Jagt paa Bøndernes Lam og paa Fugle, om Vinteren søge de ned til Stranden for at leve af de Fisk, som Brændingen skyller op, og af Fiskeaffald ved de mange Fiskevær. Paa mine Rejser over Reykjanes Lavaærkener saa jeg ofte Ræve siddende paa Lavaehøjene, spejdende omkring, og de vare mærkværdig lidet sky.

Et Par Gange fandt vi halvdøde Faar forfærdelig mishandlede af Rævene. Af unge Ræve bides Lammene altid først i Snuden, og ofte æde de kun Tungen og gnaske og tygge Ansigtbenene for at suge Blodet, hvorpaa de overlade det mishandlede Dyr til sin Skæbne. Af større Ræve gribes ældre Faar i Struben, der bides over. Faarehuse i Bygden skulle sjælden angribes af Ræve, undtagen af dem, som ere opfostrede af Mennesker og saa slippe bort. Naar Rævene have Unger i deres Huler, ere de særlig paatrængende, og anfalde da stundom gamle Beder, men med Væddere tør de derimod sjælden binde an. Efter den haarde Vinter 1880—81, da en Mængde Fugle døde og især Ryper i Massevis, lagde man i mange Egne Mærke til, at Rævene bleve mere nærgaaende end før. Enkelte Steder paa Reykjanes Halvøen ere Rævene saa talrige og en saadan Plage, at det næsten ikke betaler sig at opdrætte Faar, da de fleste Lam, der om Sommeren drives paa Almindingerne, ædes af Ræve. Andre Steder paa Island ere Rævene ogsaa talrige, især i Lavastrømme, der grænse til Bygder og i Nærheden af Fuglebjerg, hvor der altid er Føde nok; ligeledes have de ofte Tilhold i Fjældskred og Stendynger under Bjergsiderne. Rævene paa Island ere, ligesom i andre Lande, bekendte for deres Snuhed og Klogskab, hvorom der gaa forskellige Sagn blandt Indbyggerne¹⁾. Kampen mod Rævene er paa Island af stor økonomisk Betydning, og den føres ogsaa stadig over hele Landet med Bosser, Sakse og Rævekager, som lovbefalet lader man det især være magtpaaliggende at opsøge Rævehulerne (greni) om Foraaret for at ødelægge Yngelen, men tiltrods for alle Efterstræbelser trives Mikkell ypperlig og lider ingen Mangel. I Islands Nord- og

¹⁾ Eggert Olafsson fortæller i sin Rejse I, S. 354, bl. a. denne Fabel: „Man fortæller her (paa Snæfellsnæs), ja forsikrer om Ræven, at den, med en forunderlig Adfærd, henter Æg i de stejle Klipper, Sølvhammer. Sagen er ogsaa bekendt paa andre Steder. Der skal nemlig gaa 6 til 10 Selskab: Naar de komme til Pynten af Klippen, prøve de Styrke og brydes, da den stærkeste udvælges til at staa øverst. De skal holde hinanden i Rumpen, og saaledes hidse sig ned til Alkernes Reder. Naar da den forreste har faaet et Æg, giver den et Skrig af sig, hvorpaa den ganske Klynge bliver hidset op. Fangsten er langsom og møjsommelig, thi saaledes skulle de skiftes om, til enhver har faaet sit Æg.“ Denne Historie er meget gammel, den findes allerede paa A. Ortelii Kort fra 1595. I Fjældene ved Lomagnúpur ser man her Ræve, der bide hinanden i Halen, og ved Siden af staa denne Sætning: „Astuta vulpeculorum venatio in nidis volucrum investigandis atque deripiendis.“

Østamt, hvor Rævene dog ikke ere nær saa talrige som paa Sydlandet, dræbtes i Aaret 1897 480 Ræve og 1909 Rævehuler kendtes¹⁾, dog er denne Statistik sikkert ufuldstændig. Efter Eggert Olafsson opkom der i Aaret 1731 en Pest imellem Hunde og Ræve paa Island, „de bleve sanseløse, og dog ikke galne, og døde inden kort Tid. Rævene kom hjem til Gaardene og lode sig der slaae ihjel“²⁾.

Midt paa den lave Kuppel *Selvogsheiði* findes ved Kvenngönguhólar Levningerne af det gamle, store Krater med 10—12 uregelmæssige Spidser, der stikke op igennem Lavastrømmene, selve Krateret er blevet fyldt; fra Kysten er en Mængde Flyvesand af Vinden ført op i Lava'erne, saa at disse nogle Steder ere helt tildækkede, især nærmest Kysten. Paa *Selvogsheiði* findes mange Ujævnheder og Lavablærer og en Mængde Huler. I en af dem havde for nylig en gammel Eneboer, ved Navn Gisli, opholdt sig; først boede han i Thórsmörk ved Eyjafjallajökull, langt fra alle Mennesker, senere i Hestfjall. Saadanne Eneboere, der helst ville leve fjærnt fra deres Medmennesker, have ikke været saa sjældne paa Island, de trække sig ikke tilbage af religiøse eller andre ideelle Hensyn, men kun af Særhed og et stædigt Naturel, der ikke tillader dem at underordne sig andre Mennesker. At saadanne Eneboere føre en sørgelig og ussel Tilværelse er en Selvfølge. Om Aftenen d. 15. Juli naaede vi til Præstegaarden Vogsósar, hvor vi overnattede. Her boede i det 17. Aarh. den bekendte Præst *Eiríkur Magnússon* (1667—1716), der af sin Samtid blev anset for en stor Troldmand og Heksemester; om ham fortælles endnu mange morsomme Historier³⁾.

Selvogur er en smal Bygd, indeklemmt mellem stejle Fjældsider og Havet, mod Øst og Vest begrænset af udstrakte Lavamarker. Her findes ingen Havn, og Brændingen ved den aabne Kyst vanskeliggør Beboernes Fiskeri, derimod kaster den ofte en Mængde Fisk op paa Kysten. Saaledes dækkedes et langt Stykke af Stranden i Februar 1883 af store Masser Rødfisk (*Sebastes norvegicus*) og ogsaa mange andre Fiskearter blive slaæede ihjel af Brændingen. Bygden lider i høj Grad af Sandfog fra Flyvesandstrækningerne ved Kysten, og mange Gaarde ere i Tidens Løb blevne ødelagte, man ser flere gamle Ruiner, Stensætninger og Gærder

¹⁾ Regeringstidende for Island, 1898, C. S. 205—208.

²⁾ Eggert Olafsson: Rejse gennem Island, II. S. 981.

³⁾ Jón Arnason: Islenskar þjóðsögur og æfintýri, I. S. 554—581. K. Maurer: Isländische Volkssagen der Gegenwart. S. 150—167. M. Lehmann-Filhés: Isländische Volkssagen I. S. 237—249.

i Sandet, men Jordsmønnet er blæst bort. Indbyggerne have ogsaa selv ved deres egen Uforstand bidraget meget til at øge Sandflugten, idet de have oprevet en Mængde Marehalm for deraf at lave Dynere til Kløvsadler (meljur), medens den sparsomt voksende Lyng i Lavaen er bleven samlet til Brændsel. Tørv findes ikke i den sandede Jordbund, og man bruger derfor almindelig Tang til Brændsel. I Vinteren 1880—81 var den største Del af Tangen bleven bortfejlet af Drivis, saa at man var i stor Forlegenhed, da Tangen ogsaa tjener til Føde for Kreaturerne om Vinteren. Naar Landjorden er oversneet og overiset, lader man Faarene søge deres Føde ved Strandkanten. Kirken (Strandarkirkja) staar ensom paa en øde Sandstrækning. Den er bedre bygget og udstyret end andre Kirker pleje at være i saa fattige Bygder og er efter islandske Forhold ret velhavende, hvad der skyldes en endnu vedvarende, mærkelig, gammel katolsk Skik at gøre Løfter om Pengebidrag til Kirker og andre gudelige Stiftelser, naar man er i Fare eller søger et Ønske opfyldt. Denne Kirke har særlig haft Ry for sin Hellighed og Hjælpsomhed og er derfor den eneste Kirke paa Island, som ad denne Vej faar rigelige Bidrag. Man kan af gamle Ruiner se, at Landet omkring Kirken før har været tæt bebygget, men Jordsmønnet er nu helt fejlet bort, kun Kirken med Kirkegaarden hæver sig endnu uskadt fra en lille grøn Oase midt i Ødelæggelsens Vederstyggelighed.

Indbyggerne i Selvogur leve dels af Fiskeri, dels af Faareavl. Fiskerne bo under Fisketiden ved Søkannten i usle Hytter (sjóbúdir), der som oftest ere yderst ubekvemme og urenlige. Faarene finde ret gode Græsgange paa Hederne og i Lavastrømmene, og Lavahuler benyttes mange Steder som Faarestalde. En Ejendommelighed for Plantevæksten i Selvogur er, at der foruden de almindelige Sandplanter findes en Mængde selskabelig voksende *Anthyllis vulneraria*, hvis Blomster give store Strækninger en gul Farve, ellers er denne Plante temmelig sjælden, og jeg har ingen Steder set den i saadan en Mængde. Midt ind i Bygden gaar en stor Sø eller Lagune, som hedder Hliðarvatn. Søen adskilles fra Havet af en Grus- og Sandtange, der har en Aabning ved Vogsósar. Under stærke Sydveststorme flyger denne dog ofte til af Sand fra Tangen, og Lagunens sydøstlige Del bliver Aar for Aar grundere, medens den vestlige Del skærer sig ind i Lavaen. Før skal Hliðarvatn have haft to Smaøer (Hliðarhólmi og Strandarhólmi), der nu ere forsvundne. Fra Vogsósar drives der lidt Sælhundefangst.

Ovenfor Hliðarvatn afskæres det indre Fjæld-

plateau af stejle, 250—300 M. høje Bjergsider af Dolerit, der hviler paa Breccie. Ud over disse Fjældmure have i Fortiden Lavastrømme styrtet ned til Lavlandet i fire 200—250 M. høje Fald, to ved Stakkavík og to ved Herðisarvík. Derved er en Del af Hliðarvatn blevet udfyldt. Det maa have været et frygtelig storslaet Syn at se de mægtige, glødende Lavafosser styrte nedad det bratte Fjæld. Lavafaldene ved Stakkavík ere ældre, men de ved Herðisarvík ere uivivlsomt dannede i historisk Tid. Disse Lava'er stamme fra Brennisteinsfjöll, hvor der findes en Vrimmel af Kratere (rimeligvis over 100) i flere parallelle Rækker. De nyere Lavafald ved Herðisarvík ere meget stejle; ved det østlige Fald har Lavaen paa sine Steder ikke kunnet hænge sammen, hvor Klipperne vare næsten lodrette; her ser man i Bjergsiden store, spredte Lavaklatrer og Bunker af Slagger og Lavastykker nedenfor; men andre Steder har den tyndflydende Strøm slynget sig i smaa Bække ned igennem Klippernes Kløfter og Fordybninger. Denne Lavafos har en Hældning af 30—40°, men den vestlige, som kun har 25° Hældning, har helt igennem holdt sig samlet. Lava'en er flydt ud i Havet og er meget ujævn, saa at man mange Steder kun med største Besvær og Fare for at brække Arme og Ben kan klavre over den. Overfladen er dog for en stor Del dækket af Mos, især de allestedsnærværende *Grimmia*'er, som med sine Tæpper og Puder paa denne Halvø dække hele Snese af Kvadratkilometre; i dybe Kløfter findes en frodig Vegetation, især af Bregner, som her naa en efter islandske Forhold kæmpemæssig Størrelse, *Lastræa Felix mas* var især almindelig og havde en Længde af 1—1½ M. og ½ M. Bredde. Ved Selvogur viser det sig under Springflods Ebbe, at flere Kilder med klart og iskoldt Vand strømme ud fra Lava'erne paa Søbunden. Tæt ved Hliðarvatn, Vest for Vogsósar, fandt jeg et Bevis for, at denne Lavastrøm er fremkommet ved et Udbrud i historisk Tid. Fra Oldtiden har Ridevejen maattet ligge omtrent paa samme Sted. Et Sted, hvor Hestefødderne have slidt en dyb Rende i den underliggende, gamle Lava, ser man, at den nye Lava er flydt tværs over denne. Biskop Gisli Oddsson fortæller i sine Annaler, at der i Aaret 1340 var et Udbrud af Trölladyngjur, og at Lava'en løb ned til Selvogur, og andre Annaler fortælle, at Trölladyngjur brændte 1389—90 „helt Syd i Søen og Vest til Selvogur“¹⁾. Annalisterne maa have

¹⁾ *Th. Thoroddsen*: Oversigt over de isl. Vulkaners Historie, Kbhvn. 1882. S. 46 og 49.

forvekslet Stednavnene; fra Trölladyngjur kan en Lavastrøm paa Grund af Terrænforholdene umulig naa til Selvogur. Om Reykjaneshalvøen og dens vulkanske Udbrud haves yderst faa og højest ufuldstændige Efterretninger. Disse Egne laa udenfor de almindelige Færdselsveje, og Forfatterne af Annaler og andre historiske Beretninger have aldeles savnet Lokalkundskab. Den omtalte nye Lavastrøm, som har sin Oprindelse fra Kraterne paa Brennisteinsfjöll, er sandsynligvis bleven dannet i det 14. Aarhundrede, men med Trölladyngjur har den intet at gøre.

D. 17. Juli gjorde jeg fra Vogsósar en Udflugt op i Bjærgene, især for at undersøge den store Vulkan-kuppel Heiðin há. Det var den første Lavakuppel paa Island, som jeg nærmere undersøgte. Mærkelig nok har ingen af de Geologer, der have besøgt Island, lagt Mærke til denne temmelig almindelige Vulkanform, som Indbyggerne i det nordøstlige Island dog have givet et særskilt Navn „dyngja“ Flt. „dyngjur“, og dog have de fleste fremmede Rejsende, som besøge Thingvellir, haft Skjaldbreið for Øjnene, et meget typisk Eksempel af Arten. De store Vulkaner paa Sandwichøerne have den samme Form og Bygning som de islandske Lavakupler, der dog baade med Hensyn til Højde og Omfang ere meget mindre. Af denne Slags Vulkaner har jeg paa Island fundet 16, varierende fra ganske smaa, 100 à 200 M. høje, til Bjærg med 1500 M. Højde og 15 Km. Tværmaal. Disse Vulkaner hæve sig mod Omegnen som skjoldformede Kupler med en i Forhold til Omfanget ringe Højde. Hældningen er i Fjældets øverste Del kun ubetydelig større end i den nederste og overstiger sjælden 7—8°; som oftest er Hældningen mindre, ofte kun 1—2°. Disse Vulkaners Sider dækkes udelukkende af knudret Pladelava, og store Lavahuler ere meget hyppige i Fjældsiderne. I Lava'en har der ofte dannet sig lange Lavarør, der udstraale fra Krateret, Hvælvingerne over disse ere hyppig gennembrudte, saa at man kan krybe ind i disse Tunneller, der ofte ere dækkede med røde og blaalige, drypstensformede Lavaspidser. Nogle Steder ere Rørene sammensunkne, medens de andre Steder udvides til temmelig rummelige Huler. Toppen af disse Vulkaner optages af kresformede eller elliptiske Indsænkninger eller Svælg af store Dimensioner. Naar man undersøger Bunden af disse Kratere, viser det sig, at denne en Gang har været en Sø af flydende, smeltet Lava, hvis Overflade har hævet og sænket sig, og undertiden er Krateret flydt over og har sendt lange Lavastrømme ned ad Fjældsiderne helt ned i Dalene. Efter at Overfladen paa denne Lavase er størket, ere

ofte paa den saaledes dannede Lavaslette nogle Partier atter blevne omsmeltede af den underjordiske Varme; her have nye Udbrud fundet Sted, og der har dannet sig andre mindre, ofte meget dybe, kedelformede Svælg. Indsænkningens Vægge ere som oftest kløvede af koncentriske Sprækker, hvorved Randen sænker sig i Afsatser ned imod Kraterbunden; nogle Steder er Indsænkningen saaledes fyldt af Lava, at dens Omfang kun betegnes af en Kres af smaa Lavaspidser.

Fra Vogsósar drog vi opad den saakaldte Grindaskardavej, over lutter gamle Lavastrømme, imellem Slaggehoje og Lavarygge, til Grænavatnstaedi (250 M.) og Hvalskarð (444 M.). Her faar man en god Udsigt over Plateauets Topografi. Paa venstre Haand har man *Brennisteinsfjöll* med de lange Kraterækker, hvorover *Kistufell* hæver sig som et af de største; store Lavaflomme have fra Kraterne udbredt sig nedad de østlige Skraaninger for tilsidst at styrte ned over Klipperne ved Hliðarvatn. Disse Lavastrømme adskilles ved en Række smaa Fjældknuder (Asar), som fra Hvalhnúkur strække sig mod SV. fra Heiðin há's Lavastrømme. De fleste af disse Aase ere opbyggede af Dolerit; i nogle træder dog ogsaa Breccien frem. Mod N. og NØ. hæver der sig en lang Bjærgrække, som kaldes *Bláfjöll*, op fra Plateauets nordlige Rand og op imod disse 700 M. høje Bjærg læner Heiðin há sin brede Lavakuppel. Fra Hvalhrúkur stævnedes vi til denne Vulkans Krater og naaede over gamle Lava'er med mange Huler og Render op til Toppen. Herfra var der en prægtig Udsigt over Hav og Land, lige fra Snæfellsjökull til Eyjafjallajökull. Heiðin há (637 M.) er opbygget af utallige Lavastrømme og har mod Vest kun en Hældning af 2° og mod Syd og Øst af 3°. I Toppen findes et stort Krater, der er opfyldt af Lava, men betegnes ved en Kres af opstaaende Lavaspidser. Kraterets Diameter har rimeligvis været omtr. 200 M. Lava'en fra denne Vulkan har strømmet ned til Selvogur, men har dog hovedsagelig bidraget til at opbygge selve Fjældet og har jævnet over alle Højder, saa at Plateauets sydlige Rand forsvinder under den jævnt skraanende Fjældkuppel, der med sin sydlige Fod staar nede paa Lavlandet c. 130 M. over Havet, medens den nordlige hælder sig op til Bláfjöll i en Højde af c. 540 M. Foruden det egentlige Krater findes 2 eller 3 dybe Skaale halvfylde af Lava. I Lavningen imellem Heiðin há og Selvogsheiði findes, som før nævnt, flere store Spalter fra SV. til NØ. Den øverste og korteste hedder Hrossagjá, den gennemkløver kun selve Vulkanens Skraaning, den næste Strandagjá naar fra Svörtubjörg til Geitafell, dernæst

Réttargjá, som begynder i selve Lavningen og naar ligeledes op til Geitafell og sydligst Götugjá (eller Nesgjá), der strækker sig over Selvogsheiðis Skraaning fra Havet op til Lambafellshraun, SØ. for Geitafell. Fra Heiðin há's Krater red vi ned ad Vulkanens Lavaskraaning, bedede en Stund i Guðrúnarbotnar (302 M.), fortsatte derpaa Rejsen til Selvogsheiði, hvor vi dvalde en Stund, og naaede om Aftenen tilbage til Vogsósar.

Den næste Dag drog vi fra Vogsósar til Krisuvík, over den nye, meget ujævne og opskruede Lava ved Herðisarvík. Brændingen har brudt sig dybe Skaar ind i Lavaranden og trænger susende og larmende ind i Kløfter og Render, Naturen er mørk og storslaaet, og Kysten her (f. Eks. ved Melvík og Draugagjá) havde i gamle Dage et slet Ry paa Grund af Spøgelses, saa at kun faa turde færdes her efter Solnedgang. Vejen fører stadig nedenfor Bjærgmurene over gamle Lava'er, der i Fortiden i store Fosser ere styrtede nedad Fjældsiderne. Under Doleriten træder en grov Breccie frem, og i den findes flere Indlag af basaltisk, mere eller mindre slagget Lava. Nogle af de store, grovkornede Doleritblokke, som ere faldne ned, ere paa Overfladen isskurede, undertiden tværs over de endnu synlige Lavabølger. Under Plateauets sydvestlige Hjørne, der kaldes Geitahlíð, findes ogsaa Lava helt ned til Havet, samt en Gruppe store Kratere. Disse maa sikkert betragtes som en Fortsættelse af Kraterækkerne i Brennisteinsfjöll og ere vist dannede paa den samme Spalte. Det største af Kraterne hedder Eldborg ved Geitahlíð, det er for det meste opbygget af meget tynde, slaggeagtige Lavalag og har en relativ Højde af 54 M., 33 M. Dybde og omtrent 160 M. Omkres. Udvendig har Krateret en Hældning af 35—40° mod Syd og 35—38° mod Vest. Mod Nord begrænses Udbrudsbægeret indvendig af stejle Lavaklipper, sammensatte af tynde Lavalag. Tæt ved dette Krater findes flere andre lavere, sammenfiltrede med hverandre; to af disse ere omtrent ligesaa store men meget lavere end de før nævnte. Højere oppe, i Nærheden af Fjældsidene, findes et meget ældre, tildels græsbevokset Krater, og fra dette gaar en Kløft ned til de nyere Kratere, som ogsaa synes at have udgydt Lava. Nedad Fjældsiderne har ogsaa baade ældre og yngre Lava styrtet ned i Kaskader.

Dalen ved *Krisuvík*, imellem Geitahlíð og Sveifluháls, fra Kleifarvatn ned til Havet, er fri for Lava, hvad der er en stor Sjøldenhed paa denne Halvø, hvor næsten alle Lavninger ere udfyldte af ældre og yngre Lavaflomme. Dette lille Sletteland ved Krisuvík begrænses mod Nord af Langahlíðs Fjældsider (500—600

M.), som her danne Affaldet fra det Plateau, der fra Thingvallasøen strækker sig nedad Halvøen; vestligere ere Bjærgene søndertrykkede og danne ingen samlede Plateauer, kun takkede Bjærgkæder, som oftest med Strygning fra SV. til NØ. Mod Vest begrænses Krisuvík's Fladland af den savtakkede Bjærgryg Sveifluháls, der har en Længde af c. 14 Km. og en Højde af 3—400 M. (Miðdegishnúkur 391 M.). I denne Fjældrygs østlige Skrænter findes de bekendte Solfatarer. Nordligst i Dalen ligger Kleifarvatn indeklemt imellem Sveifluháls og Langahlíðs Fjældsider, denne Sø siges at aftage og tiltage uden nogen synlig Aarsag, og Væksten skal ikke staa i nogen Forbindelse med Nedbøren, siger man. En Ridesti til Havnefjord, der fører langs Kleifarvatn, skal ofte blive ufarbar, naar Søen vokser, og saaledes var den i Sommeren 1888. Efter *Thorkel Vidalin* (1629—1677) skal Kleifarvatn i Midten af det 17. Aarhundrede have naaet 100 M. højere op i Klipperne, men ved et Jordskælv i Aaret 1663, der ødelagde nogle Gaarde fjærint og nær, forsvandt en stor Del af Vandmassen i underjordiske Revner, som dannedes ved Jordrystelsen, saa at man bagefter kunde ride mellem Klipperne og Vandet, hvad der før var umuligt¹⁾. Man kender endnu flere Sagn om mærkelige Dyr, som af og til skulle vise sig i denne og andre nærliggende Søer²⁾. I Kleifarvatn skal der nu ingen Fisk være, med Undtagelse af Hundestjler. Nærmere Krisuvík, kort fra Solfatarerne, findes paa flade Grussletter to meget ejendommelige, kresrunde Smaasøer, Grænavatn og Geststaðavatn, der skulle være meget dybe. Omkring Bredderne er der et Gærde af Sten og Grus, og i Nærheden findes andre lignende, meget smaa, vandfyldte Skaale. Hvorledes disse Smaasøer og Vandpytter ere dannede, er ikke godt at sige. Paa Grussletter ved Vatnajökull, f. Eks. Skeiðarársandur, findes adskillige Vandpytter, ofte temmelig store, der ligne disse noget, de ere fremkomne, hvor store Isstykker ere efterladte af Jökelløbene og senere afsmeltede, men jeg tror dog, at det er sandsynligere, at disse Smaasøer ere gamle Eksplosionskratere. Ned mod Havet afsluttes Fladlandet ved

¹⁾ *Th. Vidalin*: De sulfuris fodina Islandica (Thomae Bartholini Acta medica et philosophica Hafniensia III. S. 163—165).

²⁾ Sml. *E. Olafsson's* Rejse igennem Island, II. S. 878—879. Nogle fortælle at Gaarden Kaldrani, hvis Beboere alle efter et Sagn døde af at spise giftige Foreller, de fabelagtige „öfuguggar“, har ligget ved Kleifarvatn. Sml. *Jón Arnason*: Islenskar þjóðsögur I. S. 636—637.

Krisuvík af stejle Klipper, hvori der er lidt Fuglefangst. I Aaret 1724 hærgedes disse Egne af stærke Jordrystelser. Gaarden i Herðisarvík styrtede ned. *Arngrímur Bjarnason*, Bispegaardens Skálholt's Forvalter, som i den Tid Jordskælvet indtraf, med sin Kone og flere Folk just var ifærd med at samle spiselig Tang under Kystklipperne ved Krisuvík, blev slaet ihjel af nedfaldende Klippestykker. De høje Klipper kløvedes helt igennem, og store Stenmasser kastedes ned, bl. a. en 25 M. lang og 21 M. bred Stenplade; en af Folkene blev hugget tværs over, en anden fuldstændig maset, Forvalterens Hoved blev knust, og hans Hustru mistede begge Benene, kun en Mand undkom, der sprang tilside ud i Søen¹).

Solfatarerne i Krisuvík, som ofte ere blevne besøgte og beskrevne af Rejsende, findes i Sveifluháls Skraaninger Nord for Krisuvík og nogle nedenfor Fjældet. Bjærgryggen bestaar af Tuf og Breccie, som mange Steder er gjennemkøgt af Fumaroler. Smaa Svovlkilder og Lerpytter findes spredte paa Fjældet, men de ere ingen Steder saa tæt samlede som ved de egentlige Krisuvik-Svovllejer. De svovlsure Dampe trænge op igennem Revner og Huller i Tuffen, især i Kløfter og gamle Bækkelejer i Bjærgsiden. Brecciens Bindemiddel er ofte helt gennemkøgt og forvandlet, og de indesluttede Lavastykker ligge løse paa Overfladen. Jordbunden er mange Steder forvandlet til farvet Ler med Skorper af forskellige Salte, Gipsindlejringer o. s. v.; her findes ogsaa mange kogende Dyndpøle, men Svovlafsetningen er forholdsvis ringe og betydelig mindre end ved Solfatarerne i Nærheden af Mývatn. Krisuviks Solfatarer have aldrig havt nogen virkelig praktisk Betydning, som Svovllejerne paa Nordlandet i gamle Dage havde, da Svovlet stod højt i Pris; dog have Englænderne i den senere Tid forsøgt at udnytte dem, uden dog at faa noget Udbytte. Mr. *J. W. Busby* købte Krisuviks Solfatarer i Aaret 1858 for 1400 Daler, men siden gik de over til forskellige Aktieselskaber og der stiftedes ogsaa et Borakskompagni, som skulde udvinde Boraks af de herværende Kilder, hvor dette Stof dog hidtil ikke er fundet. Et Par Aar samlede Englænderne noget Svovl i Brennisteinsfjöll og lod det føre paa Hesteryg til Havnefjord, hvor det kom til at staa Selskabet i en mange Gange højere Pris end den, som dengang kunde faas paa Markedet. Det hele synes hovedsagelig at have været Aktiespekulationer.

¹) *Jón Espolin*: *Islenzkar árbækur* IX. S. 77.

Denne Gang opholdt jeg mig kun en halv Dag i Krisuvík og fortsatte Rejsen d. 19. Juli til Kaldársel. Senere opholdt jeg mig i længere Tid i Omegnen af Krisuvík for at undersøge de mange Lavastrømme, som her ere vældede frem af forskellige Kraterrækker i nærliggende Bjærg. Vi red over Sveifluháls ad Ketilstígur (284 M.) og gjorde derpaa en Afstikker til Vulkanen Trölladyngja, som jeg senere undersøgte nærmere. Sveifluháls har en Mængde underlig formede Takker og Spidser, men den har i Modsætning til andre nærliggende Fjælde ingen vulkanske Udbrud haft, derimod er den — som før nævnt — fuld af Fumaroler. Tuffen og Breccien ere her ved Vandets og Luftens Indvirkning i høj Grad blevne eroderede og omformede, og der findes en Mængde smaa, grydeformede Fordybninger i Overfladen, hvoraf de største have en Dybde af 1 à 2 M. og lignende Tværmaal; disse Gryder ere ofte halfulde af Grus. Hele Dalen imellem Sveifluháls og Núpflíðarháls er opfyldt af Lava'er, og ved den sidste findes et Utal af smaa og store Kratere. En lavere Tuffterrasse, der fortsætter Sveifluháls mod NØ. til Helgafell, kaldes Undirhlíðar. Under denne Terrasse findes lange Rækker af Kratere i 4 à 5 Grupper og nogle ogsaa i samme Retning oppe paa Terrassen tæt ved Helgafell. Fra alle disse Kratere har Lava'en vældet frem i umaadelige Masser, helt ned til Havet, og herfra stammer rimeligvis en stor Del af de meget gamle Lavaflomme, der fra Hafnarfjörður strække sig ud til Vatnsleysa og kaldes *Almenningur*. Kratere ved Máfahlíðar og Trölladyngja have maaske ogsaa bidraget til deres Dannelselse, men da de mange Steder ere dækkede af nyere Lavastrømme og meget forandrede ved Sænkninger o. s. v., kan det nærmere ved deres Oprindelse ikke afgøres. Midtvejs mellem Ketilstígur og Helgafell er der en Række Kratere (Katlar) af forholdsvis nyt Udseende. De ere dannede af opstablede Lavablokke og det største af dem har kun en Højde af 22 M. men 45° Hældning. Fra dem har det saakaldte *Kapelluhraun* strømmet ned til Havet over den ældre Lava Vest for Havnefjord. Denne Lavastrøm har fulgt Bakkerne nedenfor Kaldársel til Stórhöfði og bøjer derefter mod Nordvest, den er efter al Sandsynlighed fremkommen i historisk Tid; thi i Saga'er og Annaler kaldes *Kapelluhraun* „den nye Lava“ (*Nýja hraun*)¹); dens Udseende synes ogsaa at pege derpaa.

¹) *Nýja hraun* nævnes i *Kjalnesingasaga* (*Islendingasögur* 1847, II. S. 402, 455) og i *Islenzkir annálar* (1847). S. 260, nævnes 1343 et Skib, der strandede ved *Nýja-hraun*.

Forskellige Kratere og Lavastrækninger i Nærheden af Helgafell have ogsaa et forholdsvis nyt Udseende, her fandt jeg bl. a. en ejendommelig lille Lavastrøm, der kun havde en Længde af c. 600 M. og 20—40 M. Bredder, fra en Tufryg var Lava'en bleven udgydt lige som smaa Kildevæld fra 10 à 12 Steder, uden nogen egentlig Kraterdannelse, og uden at nogen aaben Revne kunde ses; ved Lavabækkenes Udspring fandtes smaa Slaggedynger og nedfra dem Rander, hvorigennem Lava'en var strømmet, Udbrudsåbningerne laa i den sædvanlige Retning fra SV. til NØ.

Doleritaasene ved Hafnarfjörður og Hvaleyri kunne betragtes som en Fortsættelse af Undirhliðar, skøndt Bjærgarten er en anden; de adskille Kapelluhraun fra Hafnarfjarðarhraun. Denne sidste Lavastrøm, der ogsaa kaldes Garðahraun, er godt kendt af alle, der besøge Reykjavik og Havnefjord, den naar ned paa Alptanes i Nærheden af Præstegaarden Garðar, har flere Udløbere og en betydelig Tykkelse, den er temmelig ujævn i Overfladen og synes at være meget gammel. I denne Lavastrøm findes en Mængde Revner og kedelformede Fordybninger, hvori der ofte er en meget frodig Vegetation af Bregner og andre Planter. Her vokse bl. a. *Fragaria vesca* og *Paris quadrifolia*, som jeg ogsaa har fundet i Lava'erne ved Thingvellir og Mývatn. *Hafnarfjarðarhraun's* Udbrudssted besøgte jeg flygtigt i Sommeren 1883, men undersøgte det nærmere i Aaret 1898, Lava'en stammer fra et stort Krater Nord for Helgafell og Vest for Húsfell. Dette Krater er senere ved betydelige Sænkninger blevet adskilt fra sin egen Lavastrøm, det staar paa en Spalte fra SV. til NØ., denne Spaltes vestlige Kant træder frem med lodrette Doleritklipper NØ. for Krateret; mod SV. ses selve Revnen ikke saa tydelig, dog findes i den Retning en anden lodret Klippevæg ved en dyb, græsbevokset Lavning med en Vandsamling, og SV. for Kaldársel er der et Krater i samme Retning. Derefter kommer den lange Kraterrække ved Undirhliðar, der fortsættes helt ned til Trölladyngja. Vestligere findes flere aabne, tildels meget store Spalter, parallele med denne. Naar man fra et højere Sted betragter Landskabet, ser man, at det ved Sænkninger er blevet kløvet i flere, lange, parallele Strimler. Spalterne have ikke taget det mindste Hensyn til Overfladens Form. Baade Lavninger og Aase ere blevne gennemkløvede som efter en Snor. Resultatet er et terrasseformet Landskab, som ogsaa derfor har faaet Navnet „Hjallar“. Det omtalte Krater har en relativ Højde af 61 M. (181 M. over Havet) og 50 M. Dybde; det har et regelmæssigt, kresformet Udbrudssvæg med omtrent 400 M. Om-

kres¹⁾. Krateret er opbygget af tynde Lavalag samt røde og sorte Slagger. Det har indvendig en Hældning af 20—25°, hvor Slaggerne ere fremherskende, 30° hvor Lava'en er Hovedbestanddel; den udvendige Hældning er gennemgaaende 20—25°. Ud fra Krateret gaar der mod Vest en 10—20 M. dyb Rende, hvorigennem Lava'en er bleven udtømt; dog ligge omtrent $\frac{2}{3}$ af Kraterets Dybde under Skaaret i Kraterringen, hvor Renden begynder. Rendens stejle Rande ere sammensatte af utallige slaggeagtige Lavalag, der kun have en Tykkelse af 1—3 Tommer. Lava'en har her først udfyldt en Lavning, men er senere strømmet ud imellem Aasene og har i flere Arme fosseset ned ad Skraaningerne, ned mod Alptanes. Mod Øst er ingen Lava flydt ud af Krateret, men her har en nyere Lavastrøm, der rimeligvis stammer fra Bláfjöll, strømmet ned og standset i Nærheden. Mod Nord ere meget faa Slagger blevne udkastede af Krateret, der har maaske været en stærk Vind fra Nord under Udbruddet. I Lavarenden har man bygget en stor Faarefold, og tæt ved den er der en Hule, hvoraf forresten mange findes i disse Egne. Efter at Udbruddet var sluttet, har en lang Landstrimmel Vest for Krateret, sikkert under voldsomme Jordskælv, sænket sig, hvorved Krateret er blevet afskaaret fra Strømmen. Hvor Sænkningen har været størst, har den omtrent været 40—50 M. Store parallele Spalter ere blevne dannede, hvoraf den største, Búrfellsgjá, der begrænser den sænkede Landstrimmel mod Vest, har en Længde af 8 à 10 Kilometre og naar fra Kaldársel op henimod Elliðavatn. Der findes ogsaa flere mindre, parallele Spalter og Lavarenden fra Krateret er bl. a. bleven overskaaret af en Revne, hvis vestlige Rand er 10 M. højere end den østlige. En meget stor Spalte, der kaldes Gullkistugjá, begynder Vest for Húsfell og strækker sig mod SV. forbi Helgafell over de Lava'er, som stamme fra Grindaskörð, den er mange Steder vanskelig at passere. Aasene, der begrænse de sænkede Landstrimler, bestaa af isskuret Dolerit, der ogsaa danne Lavastrømmenes Underlag, men Helgafell og omliggende Fjældknuder bestaa af Tuf og Breccie.

Ved *Kaldá*, i Nærheden af Helgafell, opslog vi vort Telt om Aftenen d. 19. Juli 1883 og opholdt os her i nogle Dage for at gøre Udflugter i Omegnen;

¹⁾ Dette store Krater med de for Geologer saa interessante Omgivelser, der kun ligger 16 Km. fra Reykjavik, er efter mit Vidende aldrig før blevet nævnt i Literaturen endstige besøgt af Naturforskere. Dette viser som meget andet, hvor lidet Island har været kendt uden for de sædvanlige Veje.

her havde vi baade Vand og Græs til Hestene i Overflod, men ellers ere de herværende Landstrækninger meget sparsomt udstyrede med begge Dele, og paa lange Afstande kunne Hestene ingen Føde eller Vand faa. Den lille mærkelige Aa Kaldá har sit Udspring fra Kilder nær ved Helgafell i Lavninger mellem Tufrygge, men den modtager ogsaa Tilløb af flere andre Kilder fra Lava'en, som den flyder igennem. Vandet strømmer her op fra Huller i Bunden, ofte med en stærk Fart, hvad man ser af de opstigende Luftblærer og de dansende Sandkorn. I Aaen findes flere dybe Vandkedler, ofte med en frodig Algevegetation. Brodderne ere græsbevoksede og Lava'en er dækket af et tyndt Jordsmon, der danner en lille Oase midt i Ørkenen. Kaldá har kun en Længde af et Par Kilometre, saa forsvinder den helt i Lava'en, suges ned i forskellige Revner og Kedler under Lavapladerne, flere Steder med en stærk Fart. Dog skal der længere nede enkelte Steder ses rindende Vand i Bunden af dybe Lavarevner. Gamle Sagn fortælle, at Kaldá har et underjordisk Løb ud efter hele Halvøen og først kommer frem paa Havbunden uden for Reykjanes Fyrtaarn, hvor den skal levere betydelige Bidrag til den stærke Strømning (Reykjanesrøst), som gaar ud fra Næsset. Der fortæltes ogsaa, at man her i stille Vejr kunde øse fersk Vand op fra Havets Overflade, hvilket efter kendte Mænds Udsagn slet ikke er Tilfældet. Tidligere skulde Kaldá have haft et almindeligt, overjordisk Løb og forskellige Lavassænkninger menes at forestille dens gamle Leje, der ved et Jordskælv skal være forsvunden i Jorden. At dette er en Fabel, behøver næppe at bevises, rimeligvis træder den frem ved Kysten etsteds Syd for Havnefjord i Bygden Hraun, hvor en Mængde Kilder fra Lava'erne bryde frem i Strandkanten. Kaldá er kun en lille Bæk og fører kun en ringe Vandmængde. Den fandtes d. 21. Juli 1883 at være 90 Kubikfod i Sekundet; samme Dag var Aaens Temperatur 5° C. og Luftens $10\frac{1}{2}^{\circ}$.

Ved Kaldá skal man før fra Gaarden Hvaleyri have haft en Sæter, Kaldársel, og fra denne Tid stamme sikkert de mange Ruiner af gamle Faarefolde¹⁾, som findes i Nærheden, spredte omkring i Lava'erne. I Sommeren 1883 boede her en gammel, sær og underlig Eneboer ved Navn Thorsteinn Thorsteinsson († 14. Juli 1887), som paa Grund af sin Lokalkundskab til Omegnens Fjælde var mig til god Nytte, og han fulgte os baade nu og senere paa adskillige Udflugter.

¹⁾ Af disse findes Beskrivelser og Afbildninger i D. Bruuns Afhandling: Arkæologiske Undersøgelser paa Island 1898 (Geografisk Tidsskrift XV. S. 74—77).

Den 20. Juli gjorde jeg den første større Udflugt fra Kaldársel (81 M. o. H.); vi red langs Bláfjöll mod Øst, derpaa omkring Vífilfell og op igjennem Olafskarð og droge derpaa tilbage langs Bláfjölls sydlige Skrænter tværs over Heiðin há og saa ned igennem Grindaskörð tilbage til Kaldársel. Dette Terræn er meget ujævnt og vanskeligt at passere paa Grund af de mange Lavastømme, hvorover der hverken fører Vej eller Sti. Straks Øst for Kaldársel kommer man op paa Undirhlíðar; fra deres Rand op til Langahlíð og Grindaskörð strækker der sig en sammenhængende Lavaflade, hvorfra kun enkelte, mindre Tuffjælde stikke op (Helgafell, Valahnúkur, Húsfell). Fortsættelsen af Undirhlíðar mod NØ. mærkes som lave Højdedrag, der strække sig op imod Lækjarbotnar og Fóelluvötn, hvor enkelte smaa Tufknuder findes. Det indre Plateau's Affald dannes nedenfor Grindaskörð af Langahlíð; det er en stejl og sammenhængende Fjældmur, der med en Højde af 600 M. strækker sig over Lavningen ved Kleifarvatn. Fjældranden bestaar her, ligesom ved Geitahlíð, af Dolerit, men Underlaget af Tuf og Breccie. Lavapladerne mellem Undirhlíðar og Langahlíð have en betydelig Udstrækning, idet de uden Afbrydelse strække sig fra det vestlige Hjørne af Langahlíð til Højene ved Elliðavatn og Lækjarbotnar. Den vestlige Del af disse Lava'er stammer fra 12 store Kratere paa Fjældranden imellem Grindaskörð og Kerlingarskarð. De ere af forskellig Alder, og nogle af Lavastømmene synes at være forholdsvis unge. Kraterne ordne sig i en Række fra SV. til NØ.; dog synes to mindre Kratere at staa paa en anden Spalte lodret paa Hovedspalten. Mægtige Flomme have styrtet ned fra Grindaskörð i brede, omtr. 200 M. høje Fosser, der have en Hældning af $12-14^{\circ}$. Lavaen er en knudret Pladelava og meget ujævn, med mange Rygge, Huler og Kanaler. De enkelte Lavaudgydelser have været meget tyndflydende. Efter at de underliggende, tykkere Strømme ere størknede, ere de blevne oversmeltede af nye Udflod og deres sammenspundne Bølger og Lavareb dækkes af en tynd Hinde (1 à 2 Tommer) nyere Lava, ogsaa med Bølgedannelser i Overfladen. Vejen op paa Grindaskörð bugter sig opad en Lavafos, hvor man kan iagttage en Mængde divergerende Rander og Kanaler af forskellig Størrelse, der ofte ere sammenfaldne, men undertiden ere Lavarørene sammenhængende paa længere Strækninger. Paa Fladlandet bestaar disse Lavastømmes Underlag af isskurede Doleriter, som hist og her som smaa Aase stikke op igennem de nyere Lava'er. Disse Strækninger ere meget plantefattige. Lavaryggene ere som oftest kun dækkede af Mosser. Vest for

Helgafell er der dog midt i den gølge Lava en Oase med frodig Græsvækst, der kaldes Skúlatún. Efter Traditionen skal her i Oldtiden have været en Gaard, Skúlastaðir, hvor Asbjörn Óssuráson, en Brodersøn af Landnamsmanden Ingólfur, boede¹⁾. Lava'en omkring Skúlatún er gammel, men i Nærheden findes nyere Strømme ovenpaa de ældre. I Kløfterne vokse her mange Bregner, f. Ex. *Polypodium Phegopteris* og *Aspidium Felix foemina*. De østlige Dele af de store Lavaflader stamme fra Kratere paa Plateauranden bagved Kongsfell, og derfra have to brede Strømme paa begge Sider af Fjeldet styrtet nedad Skraaningerne.

Fra Kaldársel red vi først over Lavaerne ad den Sti, som fører til Grindaskörð, bøjede derpaa mod NØ. og red igennem de saakaldte Kristiansdalir (248 M. o. H.), langs Fjældsiderne, imellem disse og Lavastrømmenes opbulnede Rand. Vanskeligst var det med Heste at passere de brede Lavafosser ved Kongsfell med deres vildt sønderrevne Rygge og Spalter. I Kristiansdalir er der en ret frodig Græsvækst, men intet Vand; her fandtes dengang et lille Hus, som benyttedes af de Karavanfolk, som hentede Svovl fra Brennisteinsfjöll. Vífilfell er opbygget af lutter Tuf og Breccie, har en Højde af 652 M. og rager som en Punt frem fra Fjældkedens Rand. Medens man passerer dette Fjæld, er man en kort Stund udenfor Lava'ens Omraade, men snart kommer man til Svínahraun, der i en mægtig Strøm har udbredt sig over Sletterne nedenfor Kolviðarhöll. Paa den østlige Side af Vífilfell, imellem dette og nogle smaa Tufknuder, findes en lille Dal, Jósepsdalur, hvis Bund for det meste er dækket med Sand, kun inderst inde er der en Smule Græs. Her findes en Hule i Tuffen, hvori en Jættekvinde efter gamle Thorsteins Udsagn for ganske nylig havde boet! Midt for Dalen gaar en brat Ridesti mod Øst op til Olafsskarð (404 M.), en Fjældvej, der nu kun sjælden benyttes. Da vi her naaede op paa Plateauet, svævede Blikket over udstrakte Lavaørkener med en svag Hældning mod Syd. Vi vare naaede op til Udspringet af det store Lambafellshraun, med hvilket vi før havde gjort Bekendtskab paa Sydsiden af Fjældene. Imellem Olafsskarð og Lambafell findes to store Kratere, fra det sydlige stammer Lambafellshraun, fra det nordlige Svínahraun. Det første Krater, der har en Højde af

45 M., har jeg før nævnt, det andet har en lignende Højde og 30° Hældning, men paa Grund af den fremskredne Tid paa Dagen fik jeg det ikke nærmere undersøgt. En Arm af Lambafellshraun er flydt mod Øst henimod Lambafell, bøjer derpaa mod NV. og forener sig med Svínahraun. Fra mindre Kratere i Nærheden af Bláfjöll har ogsaa noget yngre Lava udgydt sig over den gamle. I Nærheden findes her nogle Vanddamme, omgivne af en Rand af Cyperacéer, hvad der er næsten enestaaende paa disse vandløse Højflader.

Fra Lambahrauns Krateret red vi tværs over Fjældene, over Ur og Grus, Snedynger og Stenrygge, over Bláfjölls sydlige Skraaninger, imellem disse og Heidið há, i en Højde af 550—600 M. o. H. Et lille Stykke Land er her uden nyere Lava og er bestrøet med Doleritblokke, Hovedbjærgarten i Bláfjöll, som mange Steder ere helt opfyldte af Olivinkrystaller. Plantevæksten har Højfjældspræg og der findes kun Mos, *Salix herbacea* og *Gnaphalium supinum*. Fra Bláfjöll red vi nedad bratte Snedynger, bag ved Kongsfell, og derfra til Grindaskörð (514 M.). Herfra har man den videste Udsigt over de nærmeste Egne, over hele Faxaflói til Bjærgkæden paa Snæfellsnes, med den prægtige hvide Vulkankegle Snæfellsjökull. Da vi her stode paa Randen af Plateauet, var Solen ved at gaa ned i Havet, den udbredte et ubeskriveligt Purpurskær over Sø og Fjæld, og Snæfellsjökull's hvide Kegle syntes at vade i Ild og Blod. Over Lavlandet med dets Lavaørkener sænkede Skyggerne sig allerede, og i Mørke maatte vi stavre nedad de bratte Fjældsider, over Lavakløfter og Rygge. Først en Time efter Midnat naaede vi vort Telt i Kaldársel. Turen havde været ret besværlig, men vi vare bleven begunstigede af udmærket Vejr, saa at jeg kunde faa en god Oversigt over det berejste Terræn.

Den næste Dag (d. 21. Juli) gjorde jeg en Udflygt til Undirhliðar, til de Kratere, der findes Vest for Helgafell, og til Skúlatún. Henad Eftermiddagen begyndte det at regne — og næste Nat blæste det op til en Brandstorm med Regn; vi kunde næsten ikke lukke et Øje hele Natten, Teltranden var bleven belæst med store Sten, men alligevel var Teltet flere Gange nær ved at blæse bort fra os. Da Uvejret fortsattes næste Dag, og man paa Grund af Regn og Taage intet kunde faa undersøgt, brød vi op og rejste over Havnefjord til Reykjavík.

¹⁾ Landnåma 1843. V. cap. 14. S. 320.